

บทที่ 2

การกลั่นกรองมูลคดีของไทย

ความหมายของคำว่า "มูลคดี"

คำว่า "มูล" พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้¹

มูล 1, มู, - (มูน, มูนละ-) น. โคน เช่น รุกขมูล ; ราก, เค้า, ต้น, ที่ตั้ง, เดิม. เช่น คดีมีมูล มีโทษเป็นมูล มูลความ มูลเหตุ.

คำว่า "คดี" ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (2) วิเคราะห์ศัพท์คำว่า "คดี" ไว้ดังนี้

"คดี" หมายความว่า กระบวนพิจารณาตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อรับรองคุ้มครองบังคับ ตามหรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่

Poger Bird จาก Osborn's Concise Law Dictionary ให้ความหมาย Prima facie case² ไว้ดังนี้

คดีมีมูลเป็นคดีที่มีพยานหลักฐานบางอย่างสนับสนุนในการฟ้องร้องหรือการกล่าวหาในคดีนั้น และเป็นพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ว่าเป็นเช่นนั้นอยู่ เว้นแต่จะถูกหักล้าง ในคดีที่กำลังไต่สวนกันในศาลคู่ความฝ่ายใดก็จะต้องมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ได้ว่าคดีมีมูล

¹ พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, หน้า 639.

² Poger Bird, Osborn's Concise Law Dictionary, (LL.B. Seventh edition. London : Sweet & Maxwell, 1983), p. 262.

มีเช่นนั้นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะสามารถเสนอขึ้นมาได้ว่าไม่มีมูล และศาลก็จะพิพากษายกฟ้องไป ¹

Henry Campbell Black จาก Black's Law Dictionary ให้ความหมาย Prima facie case ² ไว้ตามตัวอย่างต่าง ๆ ดังนี้

1. คดีมีมูล คือ คดีที่ต้องเชื่อถือได้ว่าเป็นเช่นนั้นจนกระทั่งมีพยานหลักฐานอื่นที่เหนือกว่ามาหักล้างได้ ³

2. คดีมีมูล เป็นคดีซึ่งได้ดำเนินการบนรากฐานข้อพิพจน์มาเพียงพอในชั้นสามารถสนับสนุนคำวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาล แต่ถาพยานหลักฐานเป็นไปในทางตรงกันข้ามก็จะได้ไม่ได้รับการพิจารณาต่อไป ⁴

¹ ข้อความภาษาอังกฤษมีดังนี้ "Prima facie case. (Of first appearance.) A case in which there is some evidence in support of the charge or allegation made in it, and which will stand unless it is displaced. In a case which is being heard in court, the party startion, that is, upon whom the burden of proof rests, must make out a prima facie case, or else the other party will be able to submit that there is no case to answer, and the case will have to be dismissed.

² Henry Compbell Black, Black's Law Dictionary, (M.A. Fifth edition by The Publisher's editoriial Staff. West Publishing Co. 1979), p. 1071.

³ ข้อความภาษาอังกฤษมีดังนี้ "Prima facie case. Such as will prevail until contradicted and overcome by other evidence.

⁴ ข้อความภาษาอังกฤษมีดังนี้ "A case which has proceeded upon sufficient proof to that stage where it will support finding if evidence to contrary is disregarded.

3. คดีมีมูล จะต้องประกอบไปด้วยพยานหลักฐานที่เพียงพอในคดีแต่ละประเภท เพื่อที่จะให้คำร้องของโจทก์ได้ผ่านไปสู่อำนาจตัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้พิพากษา หรือไม่ผ่านการใช้ลูกขุนในคดีที่ไม่มีการตัดสินโดยคณะลูกขุน มันจึงเป็นพยานหลักฐานจำเป็นทำให้จำเลยต้องดำเนินการในคดีของตน ¹

4. ศาลจะใช้ความถี่รวบยอดความมีมูลใน 2 ความหมาย คือ

(1) ในความรู้สึกที่ว่าโจทก์สามารถแสดงพยานหลักฐานในคดีได้เพียงพอประกอบขอกล่าวอ้าง เพื่อจะได้ข้อสรุปในการกล่าวหาผู้อื่นมากตามที่ตนพอใจถ้าเป็นเช่นนี้คดีของโจทก์ก็มีหลักฐานพอที่จะนำคดีขึ้นสู่คณะลูกขุนได้ และ ²

(2) ศาลจะใช้กรณี "prima facie" ไม่ใช่จะใช้เฉพาะว่าพยานหลักฐานของโจทก์มีค่านพื่อที่จะให้ข้อสรุปตั้งที่โจทก์ต้องการแต่ยังคงใช้กรณีเมื่อพยานหลักฐานโจทก์บังคับให้ข้อสรุปต้องเป็นเช่นนั้น เมื่อจำเลยไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาหักล้างได้ ³

¹ ข้อความภาษาอังกฤษมีดังนี้ "A prima facie case consists of sufficient evidence in the type of case to get plaintiff past a motion for directed verdict in a jury case or motion to dismiss in a nonjury case ; it is the evidence (necessary to require) defendant (to proceed with his case).

² ข้อความภาษาอังกฤษมีดังนี้ "Courts use concept of "Prima facie" case in two senses : (1) in sense of plaintiff producing evidence sufficient to reasonable a conclusion in favor of allegation he asserts ; this means plaintiff's evidence is sufficient to allow his case to go to jury, and.

³ ข้อความภาษาอังกฤษมีดังนี้ "(2 courts used "prima facie" to mean not only that plaintiff's evidence would reasonably allow conclusion plaintiff seeks, but also that plaintiff's evidence compels such a conclusion if the defendant produces no evidence to rebut it).

ตัวอย่าง "คดีมีมูล" ที่มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

"คดีมีมูล กล่าวคือ เชื่อได้ว่ามีความผิดเกิดขึ้นและเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดนั้น" ¹

"คดีพอมูล ตามขอกกล่าวหาในฟ้องนั้นไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยเลยไปถึงว่าจำเลยจะมีความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ ซึ่งอยู่ในชั้นพิจารณา" ²

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่แสดงให้เห็นว่า "คดีไม่มีมูล" เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 512/2524 คำว่า ถ้าคดีไม่มีมูล ให้พิพากษายกฟ้องนั้น มิได้หมายความว่า ศาลจะฟังพยานหลักฐานจากการไต่สวนมูลฟ้องแต่เพียงอย่างเดียว กรณีที่โจทก์ไม่สามารถนำพยานมาไต่สวนเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหา ก็ถือได้ว่าคดีโจทก์ไม่มีมูลตามความหมายของมาตรา 167 เช่นเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2567/2525 ต้องนำสืบให้ปรากฏถึงสารสำคัญแห่งคดี ที่จะแสดงให้เห็นว่าคดีมีมูลความผิดตั้งที่ฟ้องหรือไม่ มิฉะนั้นคดีโจทก์ไม่มีมูล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 712/2479 จำเลยมีสิทธิครอบครองในที่ของรัฐบาลแห่งหนึ่ง ได้ให้โจทก์อาศัยปลูกโรงอยู่ภายหลังจำเลยพูดไล่โจทก์ให้หรือโรงไปอยู่ที่อื่นบางครั้งจำเลยมีอาวุธปืนไปด้วย โจทก์ขอผิดจำเลยก็กลับ ในที่สุดจำเลยขอให้อัยการบังคับ โจทก์จึงได้ออกจากที่ไปรูปคดีครั้งนี้ไม่มีมูลควรพิจารณาในทางอาญารฐาน บุกรุก กรรโชก หรือทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ

¹ ปรีชา สุมาวงศ์, "ไต่สวนมูลฟ้องและปล่อยตัวชั่วคราวในอเมริกา," กฎหมาย เล่ม 11, 5(พฤศจิกายน 2501), หน้า 733.

² เรืองธรรม ลัทธสิ, "คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 228.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 814/2479 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยวางเพลิงและทำให้เสียหาย ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องไต่ความว่า จำเลยเผาใบและยอดอ้อยไหม้เพื่อประโยชน์ในการตัดอ้อย เพราะโจทก์ก็รับอยู่ว่า บิดาโจทก์เป็นลูกหนี้จำเลย เคยปลูกอ้อยสำหรับให้จำเลยนำไปที่บ่อน้ำตาล และตกลงให้พวกบุตรรับหนี้ของบิดา เพื่อทำการปลูกอ้อยใช้หนี้ คดีโจทก์ไม่มีมูล วิทยุฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1569/2517, 1234/2523 เมื่อการกระทำของจำเลยตามที่โจทก์บรรยายมาในฟ้อง ไม่เป็นความผิดทางอาญา (เช่น บรรยายฟ้องขาดองค์ประกอบความผิด) ศาลก็หาจำต้องไต่สวนมูลฟ้องเพื่อฟังข้อเท็จจริงต่อไปอีกไม่ ย่อมยกฟ้องได้ โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2110/2523 ไต่สวนมูลฟ้องแล้ว การที่จำเลยผู้ทรงจวนนี้ลงในเช็คเอง ก็มีผลเพียงให้รายการในเช็คสมบูรณ์เพื่อฟ้องคดีเท่านั้น ไม่มีผลเป็นความผิดอาญา ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยเช็ค ฯ หากจะเป็นเท็จก็ไม่ไช้อำคัญในคดีอาญานี้ จำเลยไม่มีความผิดฐานเบิกความเท็จ ยกฟ้อง

คำว่า "มูลคดี" ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ในความเห็นของผู้เขียนควรหมายความว่า "เป็นเพียงแต่แสดงเอาความผิดอาญาให้ปรากฏ" หรืออาจแปลสั้น ๆ ได้ว่า "มูลคดี คือคดีที่มีมูล" นั้นเอง

จากแนวความคิดที่ไม่ต้องการให้ผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องเป็นจำเลยทำให้การกลั่นกรองเป็นสาระสำคัญของกระบวนการทางอาญา (Criminal Process) ในปัจจุบัน

คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การกลั่นกรองทำให้ผู้ต้องหาไม่ต้องตกเป็นจำเลยอย่างง่ายดาย และคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ถ้าศาลประทับฟ้องจะทำให้ผู้ต้องหาตกเป็นจำเลยโดยไม่ต้องเป็นผู้ต้องหา การกลั่นกรองจึงเป็นคานถ่วงผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ตกเป็นจำเลยในคดี

แนวความคิดที่ไม่ต้องการให้ผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องเป็นจำเลย เนื่องจากเหตุผลที่ว่า การถูกฟ้องและเป็นจำเลยในการพิจารณาคดีอาญานั้น จำเลยอยู่ในฐานะลำบากไม่น้อย ถ้าไม่มีประกันก็ถูกขังระหว่างพิจารณา ชื่อเสียงก็มีหมองและอยู่ในระหว่างการเสี่ยงที่อาจต้องโทษในที่สุดก็ได้

จากแนวความคิดดังกล่าว อาจแบ่งการกลั่นกรองออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. เหตุอันควรเชื่อ (probable cause) ในการจับ คุม และสอบสวน
2. เหตุที่จะรับฟ้อง (Prima facie case)
3. เหตุลงโทษ (Beyond a reasonable doubt)

การที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีใด หรือศาลสั่งประทับรับฟ้องคดีใดนั้น แสดงว่าพนักงานอัยการและศาลจะต้องเชื่อว่าคดีนั้นมีมูล (prima facie case) แล้วคดีใดที่จะถือว่ามีมูลนั้น จะต้องมีความหลักฐานประกอบความเชื่อที่น่าจะสูงกว่าเหตุอันควรเชื่อ (probable cause) แต่ไม่จำเป็นต้องถึงระดับเหตุลงโทษ (proof beyond a reasonable doubt)

จึงขอกกล่าวถึงระดับความเชื่อหรือระดับการพิสูจน์ทั้งสามตามลำดับ ดังนี้คือ

1. เหตุอันควรเชื่อ (Probable cause)

Probable cause อาจสรุปได้ว่าประกอบด้วยสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ และองค์ประกอบของหลักฐาน จำนวนรวบยอดซึ่งมีผลต่อข้อสงสัยอย่างมากว่า ได้มีอาชญากรรมเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว เหตุที่เป็นไปได้นี้ไม่สามารถขึ้นอยู่กับความสงสัยหรือความบังคาสใจเท่านั้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ต้องพูดถึงความจริงและพยานหลักฐานอย่างชัดเจนต้องรู้ขึ้นก่อนและหลังการจับกุม ซึ่งจะได้เพียงพอกันกับ "ข้อสงสัยที่แน่นอน" ¹

¹ Lawrence C. Waddington, Criminal evidence., (Glencee Publishing Co., Inc. London. 1978), 1978), p. 32.

ระดับความเชื่อตาม probable cause นี้ มีความหมายไปในทางที่น่าเชื่อ
 ได้อย่างมั่นคงว่าผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาจะเป็นผู้กระทำผิด (belief that there
 is a substantial likelihood that the individual committed a crime)
 ซึ่งต่างกับคำว่า Reasonable นั้นมีความหมายว่าน่าเชื่อได้ว่ามีนัยที่จะเป็นไปได้
 ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยนั้นได้กระทำผิด หรือมีส่วนกระทำผิดนั้น (belief that there
 is a significant possibility that individual has committed or is
 about to commit a crime) ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันในเรื่องของระดับความ
 เชื่อว่าน่าจะเป็นไปได้ probable cause นั้นมีระดับความเชื่อที่สูงกว่าคือเชื่อได้แน่นอน
 มั่นคง พอสมควรมิใช่ลักษณะน่าจะเป็นไปได้โดย Reasonable ¹

การใช้หลัก probable cause และ reasonable cause เหมือนกัน
 ตรงที่ว่า เจ้าพนักงานไม่ต้องแน่ใจอย่างปราศจากความสงสัยเพียงแต่มีเหตุผลและมีความรับผิดชอบ
 ชอบเท่านั้น

การพิสูจน์ เหตุอันควรเชื่อ (probable cause) นี้น้อยกว่าการพิสูจน์ความผิด
 (proof beyond a reasonable doubt) ดังเช่น

คดี Drager v United States ข้อเท็จจริงที่จะถือว่าเป็นเหตุน่าเชื่อได้
 (Probable Cause) ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยใน
 ศาล ²

¹ Hazel B. Kerper, Introduction to the Criminal, Justice system, (West Publishing Co. 1972), p. 207.

² สวัสดิ์ ส่งสัมพันธ์ และปรีชา ส่งสัมพันธ์, การปกครองและกฎหมายของ
สหรัฐอเมริกา, (โรงพิมพ์สมาคมสังคมนิติศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519), หน้า 183.

การใช้หลัก probable cause นี้มีอยู่ในชั้นจับกุมตรวจค้น ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 (The Fourth Amendment)

การพิสูจน์เพื่อให้ศาลเชื่อว่ามีเหตุอันควรแล้ว เช่น

ในกรณีได้รับทราบรายละเอียดการกระทำความผิดมาโดยการแจ้งข่าว การพิสูจน์เหตุอันควร (probable cause) สำหรับให้ศาลออกหมายจับให้ก็ต้องบรรยายให้เห็นถึงแหล่งข่าวและความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว

เรื่องการค้นนั้นในทางปฏิบัติ เจ้าพนักงานมักจะได้รับรายงานข่าวจากสายลับเกี่ยวกับสิ่งของที่จับกุม รายงานข่าวนั้นแม้จะเป็นคำบอกเล่าก็อาจรับฟังเป็นเหตุให้ออกหมายค้นได้ภายใต้เงื่อนไขว่า สายลับนั้นต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ และรายงานข่าวนั้นก็เป็นคำบอกกล่าวที่น่าเชื่อถือ เช่น

คดี Mc Cray v Ill การที่จะแสดงให้เห็นว่าสายลับผู้รายงานข่าวเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือนั้น ผู้ขอหมายค้นจะต้องอ้างเหตุผลอธิบายให้ผู้มีอำนาจออกหมายเห็นว่าการรายงานข่าวของสายลับที่เขารายงานมานั้นถูกต้องอยู่เสมอ ส่วนวิธีที่จะชี้ให้เห็นว่าข้อความของข่าวนั้นน่าเชื่อถือ ผู้รายงานจะต้องอธิบายให้ชัดเจนว่าสายลับ หรือผู้รายงานข่าวนั้นทราบมาโดยเห็นเองหรือทราบมาว่าผู้ต้องสงสัยมีพฤติการณ์ที่เป็นพิรุณอย่างไร¹

กรณีที่พนักงานตำรวจคนผู้ต้องสงสัยโดยอ้างเหตุผลเพียงว่า เพราะเห็นกระเป๋าที่มีสิ่งของยึดแน่นเต็มกระเป๋านั้นจึงถือว่ายังไม่เป็นเหตุเพียงพอ เพราะก่อนที่พนักงานจะตรวจค้นภายในกระเป๋ากางเกงหรือเสื้อของผู้ต้องสงสัย เจ้าพนักงานจะต้องใช้มือตบหรือใช้มือจับภายนอกเสียก่อนว่า สิ่งของในกระเป๋านั้นจะมีลักษณะเป็นอาวุธหรือคล้ายอาวุธหรือไม่เป็นไปตามเหตุผลของคดี คือ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

คดี *Sibron v New York* อย่างไรก็ตาม การให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อค้นหาอาวุธนั้นมีได้หมายความว่า พนักงานตำรวจนั้นมีสิทธิตรวจค้นบุคคลทุกคนได้โดยไม่มีเหตุผล การตรวจค้นตัวบุคคลนั้นจะกระทำได้อต่อเมื่อบุคคลนั้นมีเหตุผลอันควรที่น่าเชื่อว่า จะมีอาวุธเท่านั้น ¹

ความเชื่อตาม probable cause นี้ อาศัยระดับความเชื่อของสามัญชน เช่น

คดี *Carroll v United States* ข้อเท็จจริงที่มีเหตุผลซึ่งสามารถทำให้ สามัญชนเชื่อได้ว่าจะมีสิ่งของที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดอยู่ที่สถานที่หรือบุคคลที่จะค้น ก็เป็นเหตุเพียงพอในการที่จะออกหมายค้นได้แล้ว ²

การพิจารณาหลัก probable cause นั้นต้องอาศัยผู้มีความรู้ความสามารถในการพิจารณา

คดี *Schadwick v. City of Tampa* ศาลฎีกาสหรัฐวินิจฉัยว่าผู้มีอำนาจ ออกหมายค้นต้องมีความรู้ความสามารถที่จะพิจารณาว่าคำขอหมายค้นว่าคำร้องขอนั้นมีเหตุที่น่าจะเชื่อได้ (probable cause) เพียงพอที่จะออกหมายค้นหรือไม่ ³

คดี *u.s. v. Bayley* วินิจฉัยว่า หมายจับจะมีผลคือออกให้ได้อาการร้อง ที่ยื่นแสดงให้เห็นถึงเหตุอันควรที่น่าจะเชื่อได้ว่า ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และผู้จะถูกจับเป็นผู้กระทำผิด

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 187.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 183 - 184.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 182 - 183.

คดี u.s. v. Cooperstein วินิจฉัยว่า ในการพิจารณาว่ามีเหตุอันควรที่จะออกหมายจับหรือไม่ การพิจารณาตรวจสอบนั้นอยู่ที่ว่าน่าเชื่อถือในข่าวสารข้อมูล รายละเอียดนั้นมากน้อยเพียงใด ต้องมีเหตุอันควรที่จะเชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และผู้ต้องหาเป็นผู้ใดกระทำ

สรุป ศาลสูง (The Supreme Court) ได้กำหนดสาเหตุอันเป็นไปได้อย่างเดียวสำหรับการจับกุมที่มีอยู่ เมื่อในเวลาทำการจับกุม กล่าวคือ ตำรวจมีข่าวสารหรือข้อมูลที่มีเหตุที่น่าเชื่อถือได้ ("reasonable trustworthy information") ว่าอาชญากรรมได้เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังเกิดขึ้น และนั่นหมายถึงผู้ถูกจับได้ประกอบอาชญากรรมแล้ว หรือกำลังประกอบอาชญากรรมอยู่ ศาลได้ให้คำจำกัดความไว้สำหรับคำว่า เหตุอันเป็นไปได้อย่างเดียว (probable cause to search) ควบคู่กันมา

"ในการให้คำจำกัดความว่า probable cause คืออะไร เราไม่มีความต้องการที่จะตั้งใจว่าคำฟ้องร้องจำเลยนั้นที่จริงใดกระทำไปหรือไม่ กล่าวคือ เราไม่มีความต้องการเลยไปถึงว่าจะต้องเพียงพอฟ้องร้องจำเลย เราจะเกี่ยวข้องเพียงปัญหาที่ว่า ผู้กระทำมีพื้นฐานที่มีเหตุผลในเวลาทำการกระทำเพื่อเป็นหลักประกันว่า กฎหมายนั้นได้ดำเนินอยู่บนรากฐานของเหตุผลที่จะทำได้"

ถึงแม้ว่า "probable cause" จะมีความหมายมากกว่าการสงสัย (suspicion) แต่ก็มิได้ต้องการข้อพิสูจน์ให้มากพอจนถึงปราศจากความสงสัยใด ๆ (beyond a reasonable doubt) และมันก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นหลักฐานที่พอเพียงสำหรับการพิจารณาความผิดในศาล การแปลอย่างเข้มงวดหรือคำต่อคำ probable cause to search หมายถึงอย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นคือ มันมีความหมายไม่มากกว่าการค้นหาสิ่งของที่ซ่อนอยู่ในสถานที่ที่คนนั้น หรือความเป็นไปได้อย่างเดียวที่มีมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ที่มีอยู่ในการที่จะพบสิ่งของที่กำลังค้นกันอยู่ probable cause นั้นมิใช่เป็นข้อทดสอบที่กำหนด

เจาะจง แต่ค่อนข้างจะเป็นมาตรฐานซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ความรุนแรงของคดี¹

การตรวจมูลคดีหรือการกลั่นกรองมูลคดีในชั้นสอบสวน ต้องกลั่นกรองทั้งข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดีแล้ว พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องวินิจฉัยข้อกฎหมายเพื่อปรับกับข้อเท็จจริงแห่งคดี ฉะนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องทราบฐานแห่งความผิดที่กล่าวหาว่านั้น ต้องควยบทกฎหมายบทใด และบทกฎหมายนั้นมีหลักเกณฑ์อย่างไร ซึ่งจะทราบได้จากตัวบทกฎหมายนั่นเอง²

อย่างไรก็ดี การวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องตั้งตนให้เป็นกลางอย่างมุ่งหมายแต่ที่จะให้ผู้ต้องหาถูกฟ้องศาล โดยปราศจากพยานหลักฐาน

การสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ให้ความหมายไว้ดังนี้

"การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติไว้ดังนี้

"ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประโยชน์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกลกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด"

¹ Imwinkelried Giannelli Gilligan Lederer, Criminal Evidence, West Publishing Co., St. Paul. New York. Los Angeles. San Francisco, 1979., pp. 215 - 216.

² พ.ศ.อ.สง่า ทวงอัมพร และคณะ, การสืบสวนและสอบสวน, (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง : กรุงเทพมหานคร), 2521, หน้า 38.

สำหรับวิธีการสอบสวนเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่อง การสอบสวน และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 (การสอบสวน)

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 141 และมาตรา 142 และมีหน้าที่ทำความเข้าใจที่ควรให้งดการสอบสวนตามมาตรา 140 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การที่พนักงานสอบสวนจะทำความเข้าใจควรสั่งฟ้องหรือไม่ควรสั่งฟ้องหรือทำความเข้าใจที่ควรให้งดการสอบสวนนั้นจะต้องมีเหตุผลที่พนักงานสอบสวนยกขึ้นอ้าง ควรเชื่อไม่เชื่อ เพราะเหตุผลกลใด รวมทั้งเหตุผลในการอ้างให้ฟ้องหรือไม่ฟ้องตามบทกฎหมายใด หรือมีความเห็นของการสอบสวนไววก่อน ซึ่งเป็นไปตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 (การสอบสวน) บทที่ 11 (การรวบรวมสำนวนการสอบสวนประกอบด้วยความเห็น) ข้อ 273 (5)

(ข้อ 273 เมื่อรวมบันทึกต่าง ๆ ในสำนวนเสร็จแล้ว ให้ทำรายงานการสอบสวน ติดหน้าสำนวนตามแบบพิมพ์ท้ายระเบียบนี้ รายงานการสอบสวนนี้ จะต้องเอาออกมาจากที่มี ปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน และจำเป็นต้องกล่าวตามหัวข้อต่อไปนี้ : -

- (1) วัน เวลา ค่ำเวลาที่เกิดเหตุ
- (2) ข้อกล่าวหาอันเป็นมูลเหตุให้เกิดความผิด
- (3) คำผู้ต้องหา (ถ้ามี)
- (4) คำพยาน (ว่าตามลำดับประจักษ์พยาน พยานแวดล้อมของแต่ละฝ่าย)
- (5) เหตุผลที่พนักงานสอบสวนหยิบยกขึ้นอ้าง ควรเชื่อไม่เชื่อเพราะเหตุผลกลใด รวมทั้งเหตุผลในการอ้างให้ฟ้องหรือไม่ฟ้องตามบทกฎหมายใด หรือมีความเห็นของการสอบสวนไววก่อน
- (6) ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนท้องที่ หรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้ลงนามรับผิดชอบ ในรายงานการสอบสวน ตลอดจนลงนามในหนังสือส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

(7) ถ้าคดีใด ในส่วนการสอบสวนปรากฏกรณีดังต่อไปนี้ เช่น

- ก. มีใบแดงแจ้งโทษของผู้ต้องหา เข้าหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องคดีขอให้เพิ่มโทษฐานไม่เช็ดทาบ หรือโทษกักกันผู้มีสันดานเป็นทุรราย อันควรเพิ่มโทษหรือกักกัน
- ข. ผู้ต้องหาหลายคดี ให้กล่าวไว้ให้ชัดแจ้ง ว่าคดีอื่นดำเนินไป ณ ศาลใด เพื่ออัยการจะได้แถลงต่อศาลใดสะดวก

ถ้ามาทราบภายหลัง ก็แจ้งให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนแรกทราบ

- ค. ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมโดยคำสั่งศาลอยู่แล้ว ให้กล่าวไว้ให้ชัดว่า ถูกควบคุมแต่เมื่อใด ครบกำหนดเมื่อใด
- ง. ในกรณีที่มีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่ปล่อยชั่วคราว เช่น จะหลบหนีหรืออาจจะไปก่อภัยอันตรายแก่พยาน หรือจะไปทำให้คดีเสียหายให้เขียนบรรยายเหตุผลในสำนวนไว้เพื่ออัยการทราบจะได้อาศัยเหตุผลนั้นแถลงคัดค้านต่อศาล
- จ. ผู้ต้องหาเป็นคนต่างดาว และเข้าหลักเกณฑ์เนรเทศให้เขียนไว้ให้อัยการทราบว่า ได้เสนอขอเนรเทศไปทางหนึ่งแล้วด้วย
- ฉ. ถ้ามีชื่อกลางก็ต้องให้ปรากฏในสำนวนว่า เก็บรักษาไว้หรือส่งอัยการพร้อมด้วยสำนวน หรือใดคืนให้ใครไปเพราะเหตุใด
- ช. ในคดีที่จะต้องให้สันนิษฐานว่าผิด ก็ให้กล่าวไว้ด้วยว่าควรขอสันนิษฐานว่าผิดให้ผู้ใดตามกฎหมายใด เป็นจำนวนเท่าใด
- ซ. คดีที่เทศบาลได้รับมอบเป็นเจ้าหน้าที่อนุวรรตนาการตามกฎหมายให้เขียนได้ไว้ด้วยว่า "เหตุเกิดในเขตเทศบาล" เพื่ออัยการจะได้กล่าวในฟ้อง

ดังนั้น จึงให้เขียนเหตุผลนั้น ๆ ลงในท้ายรายงานด้วย)

การปฏิบัติเกี่ยวกับคดีสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้องหรืองดการสอบสวนก็เป็นไปตามข้อ 274 ของบทที่ 11 ลักษณะ 8 ของระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ซึ่งมีกล่าวไว้ดังนี้

"ข้อ 274 การปฏิบัติเกี่ยวกับเครื่องส่งฟอง ส่งไม่ฟองหรืองดการสอบสวนใหญ่ปฏิบัติ
ดังนี้

(1) ถ้าไม่รู้ตัวผู้กระทำผิด และความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ให้ส่งการสอบสวนและบันทึกเหตุนี้ไว้ แล้วส่งบันทึกพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ถ้าอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 3 ปี ให้แสดงความเห็นตรวจการสอบสวน หรือความเห็นที่ส่งให้ตรวจการสอบสวนแล้วแต่กรณี แล้วส่งบันทึกพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิดแต่

ก. เร็วหรือจับตัวยังไม่ได้ ให้ความตามทางสอบสวนอย่างไรให้ทำความเห็นว่าควรส่งฟองหรือไม่ฟอง ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสำนวนเช่นกัน

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรส่งไม่ฟอง และแจ้งคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรมาแล้วก็ต้องยุติการสอบสวนในคดีนั้น แต่ให้เจ้าพนักงานสอบสวนพึงเข้าใจว่า คดีชนิดนี้จะทอดทิ้งเสียหาได้ไม่ ถ้าการสืบสวนต่อมาได้พยานหลักฐานใหม่ นอกจากที่ได้ทำการสอบสวนไว้เดิมแล้ว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจหยิบยกคดีนั้นขึ้นมาสอบสวนพยานหลักฐานที่ได้ใหม่ ถ้ามีหลักฐานพอก็ำเนินคดีนั้น ๆ ตามแต่กรณีต่อไป

ถ้าคดีใดพนักงานอัยการไม่สั่งคดี เป็นแต่สั่งให้พนักงานสอบสวนสอบข้อความอื่นใดอีก พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามแล้วส่งการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ แต่พนักงานอัยการเห็นควรส่งฟองก็จัดการให้คดีผู้ต้องหา มา เว้นแต่คดีที่ผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศก็ตกเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการจัดการ เพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

ข. ผู้กระทำผิดถูกควบคุมหรือขังอยู่หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก พนักงานสอบสวนก็ต้องทำความเห็นว่าควรส่งฟองหรือไม่ส่งฟอง ส่งไปยังพนักงานอัยการ พร้อมด้วยสำนวนเช่นเดียวกัน"

การตรวจมูลคดีที่สำคัญนี้ให้เสนอกรมตำรวจเป็นผู้พิจารณาถึงความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งเป็นไปตามข้อ 277 บทที่ 12 (อำนาจการสั่งคดีของตำรวจนครบาล) ลักษณะ 8 (การสอบสวน) ของระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

"ข้อ 277 อำนาจการสั่งฟ้องและสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าวในข้อ 276 นั้นถ้าเป็นคดี แผลกประหลาดกรีกโครม เป็นที่สนใจของประชาชน คดีการเมือง คดีที่มีผู้ต้องหาเป็น พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ม่อมเจ้าขึ้นไป พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา องคมนตรี บุคคลในคณะรัฐบาล บุคคลในคณะทูตหรือกงสุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือผู้ต้องหาที่เป็นข้าราชการประจำตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป หรือผู้ต้องหาเป็นข้าราชการทหาร หรือตำรวจประจำการยศตั้งแต่ชั้นสัญญาบัตรขึ้นไป สำหรับทหารหรือตำรวจประจำการต่ำกว่า ชั้นสัญญาบัตรลงมา เฉพาะความผิดที่อาจกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์และคดีที่อาจเกิดปัญหา ก่อให้เกิดความไม่สงบ เหล่านี้ให้เสนอกรมตำรวจเป็นผู้พิจารณาสั่ง เว้นแต่ความผิดนั้น ๆ จะ อยู่ในอำนาจศาลแขวงและผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ให้พนักงานสอบสวนส่งตัว ผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องควรวางต่อไป หรือคดีนั้นอยู่ในอำนาจพนักงานสอบสวน เปรียบเทียบได้ ซึ่งผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมให้เปรียบเทียบ ก็ให้ดำเนินการเปรียบเทียบ ให้เสร็จสิ้น เสร็จแล้วรายงานผลให้กรมตำรวจทราบโดยด่วน ทั้งนี้ไม่เป็นเหตุยกเว้นการ รายงานความตามระเบียบ"

(ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยอำนาจการสั่งคดีของตำรวจนครบาล (ฉบับที่ 3)

พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2525)

นอกจากนี้การตรวจมูลคดีจำเป็นต้องพิจารณาตามข้อ 340 และข้อ 341 ของบทที่ 1 (การฟ้องคดี) ลักษณะ 11 (การฟ้องคดีอาญา) ของระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ประกอบด้วย

ข้อ 340 ข้อสำคัญที่จะต้องตรวจพ้องนั้น คือ

(1) การสอบสวนนั้นมีหลักฐานพอจะลงโทษจำเลยได้หรือไม่ หรือยังมีข้อบกพร่องอย่างไร

(2) คดีนี้มีข้อที่ต้องห้ามไม่ให้ฟ้อง หรือไม่ห้ามแต่ไม่มีทางที่จะชนะคดีได้ ก็ให้แสดงความเห็น พร้อมด้วยตัวบทกฎหมาย ส่งสำนวนคืนผู้บัญชาการเพื่อพิจารณาสั่งการ แล้วส่งสำนวนนี้ยังพนักงานอัยการเห็นชอบตามประมวลต่อไป

ข้อ 341 ถ้าเห็นว่าคดีมีมูลพอจะลงโทษได้ แต่ยังไม่ครบถ้วนด้วยวิธีสืบสวนสอบสวนในข้อใด เช่น ยังมีพยานที่ควรสืบแต่ไม่สืบเหล่านี้เป็นต้น ให้ผู้ว่าคดีพิจารณาเหตุควรจะยื่นฟ้องจำเลยก่อนได้แล้ว ขอให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมต่อไปหรือเป็นการจำเป็นจะส่งเรื่องส่งตัวจำเลยคืนไปให้จัดการสอบสวนเสียก่อน ก็ให้ส่งคืนผู้บังคับการเพื่อพิจารณาสั่งการ เพื่อประโยชน์แก่คดีนั้น

ในคดีทุกเรื่องให้ผู้ว่าคดีส่งคืน จะให้เจ้าพนักงานสอบสวนต่อไปอย่างไรนั้นต้องเขียนบอกไปเป็นลายลักษณ์อักษร และชี้แจงเหตุผลกับความประสงค์ในข้อประเด็นหรือข้อความที่ต้องการ ให้ผู้สอบสวนทราบโดยละเอียดด้วย

แต่ถ้าคดีใดมีความเห็นแตกต่างกันในระหว่างผู้ว่าคดีกับผู้สั่งฟ้องคดีนั้น และคดีนั้นมีข้อสงสัยหรือเป็นปัญหาควรพิจารณาแล้ว ให้หัวหน้าผู้ว่าคดี ส่งคดีไปหาหรือต่อผู้บัญชาการตำรวจนครบาลอีกชั้นหนึ่ง ถ้าหากผู้สั่งคดีเป็นผู้บัญชาการตำรวจนครบาลสั่งเองก็ให้หัวหน้าผู้ว่าคดีเสนอเรื่องไปขอรับคำสั่งกรมตำรวจ

2. เหตุที่จะรับฟ้อง (Prima facie case) เป็นระดับความเชื่อ หรือระดับการพิสูจน์คดีมีมูล

สิ่งแรกที่ต้องพิจารณากันก่อนก็คือ การฟ้องคดีอาญามีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร

จะเห็นได้ว่า การฟ้องคดีอาญามีจุดมุ่งหมายเพื่อนำตัวผู้ซึ่งตามพยานหลักฐานมีเหตุควรเชื่อว่า ได้กระทำความผิดกฎหมายมาพิจารณาคดีในศาลเพื่อให้มีการลงโทษผู้นั้นตามความผิดที่ได้กระทำความผิด

เมื่อพิจารณาตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว การสั่งฟ้องคดีอาญา จึงควรมีหลักเกณฑ์ว่า

1. ตามพยานหลักฐานประกอบด้วยข้อกฎหมายแล้วมีเหตุควรเชื่อว่า ได้กระทำความผิดกฎหมาย และ
2. พยานหลักฐานดังกล่าวมีเพียงพอสำหรับพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นในศาลเพื่อให้ศาลลงโทษตามฟ้อง

ดังนั้น การสั่งฟ้องคดีอาญาจึงควรประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ มีเหตุควรเชื่อว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมายตามข้อกล่าวหาและพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนจะพอเพียงพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาได้จึงจะถือว่าเป็นการสั่งฟ้องที่ดี

หลักเกณฑ์ข้อ 1 ตามพยานหลักฐานประกอบด้วยข้อกฎหมายแล้ว มีเหตุควรเชื่อว่า ได้กระทำความผิดกฎหมาย กล่าวคือ มีพยานหลักฐานทำให้เรื่องเชื่อได้ว่ากระทำความผิดกฎหมายตามข้อกล่าวหา การพิจารณาจึงต้องอาศัยพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นคดี ๆ ไป ว่ามีการกระทำความผิดครบองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่

ตัวอย่างคดีกระทำอนาจารโดยใช้กำลังประทุษร้าย¹

ข้อเท็จจริง

คดีนี้ข้อเท็จจริงได้ความว่า ขณะผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กหญิงอายุ 13 ปี เดินกลับจากซื้อของที่ร้านค้าข้างบ้าน ได้พบผู้ต้องหาซึ่งเดินสวนทางมา ผู้ต้องหาบอกให้ผู้เสียหายไปบอกมารดาผู้เสียหายให้นำเงินมาให้ผู้ต้องหา และตอนจะแยกทางกันผู้ต้องหาได้จับนมผู้เสียหาย

¹ พ.ต.อ. (พิเศษ) ไชยยันต์ นันทบัณฑิต และไพฑูริส จันทร์ประสูต, ประมวลข้อหาหรือปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง และประมวลคำสั่งฟ้องและคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา เล่ม 1, หน้า 57 - 58.

1 ครั้ง ผู้เสียหายจึงวิ่งไปบอกมารดา มารดาผู้เสียหายจึงไปแจ้งความตำรวจ

พนักงานสอบสวนเห็นควรส่งฟ้องผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279

พนักงานอัยการเห็นว่า ผู้ต้องหามิได้ทำอนาจารโดยขู่เข็ญหรือใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยเด็กนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดตาม มาตรา 279 วรรคแรก ไม่ผิดวรรคสอง จึงสั่งไม่ฟ้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 วรรคสอง ให้คืนสำนวนไปดำเนินการทางศาลแขวง

อธิบดีกรมตำรวจเห็นว่า การจับกุมเป็นการประทุษร้ายโดยใช้กำลังและการที่ผู้ต้องหา จับนขณะเด็กไม่ทันรู้ตัว เป็นการกระทำที่เด็กอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ เป็นความผิด ตามมาตรา 279 วรรคสอง ขอให้อธิบดีกรมอัยการชี้ขาด

คำสั่งฟ้อง

อธิบดีกรมอัยการเห็นว่า การที่ผู้ต้องหาจับนผู้เสียหายไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายได้ ยินยอม เป็นการใช้กำลังประทุษร้าย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1279/2506) จึงชี้ขาดให้ฟ้อง ผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 279 วรรค 2

ตัวอย่างคดีการฉกฉวยเอาซึ่งหน้าในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์¹

ข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้เสียหายกับพยานพาเด็กซึ่ง เป็นหลานสาวของผู้เสียหายไป เทียวงานพระพุทธรูปแล้วได้มาหุคชื่อของ เล่นอยู่ที่หน้าร้านแห่งหนึ่งในงานโดยเด็กยืนอยู่ กลางผู้เสียหายใช้มือซ้ายจับสร้อยที่สวมอยู่ที่คอเด็กไว้ และพยานจับแขนซ้ายของเด็กไว้ ขณะนั้นผู้ต้องหาได้มายืนอยู่ข้างหลังขณะกำลังเลือกชื่อของอยู่ ผู้เสียหายรู้สึกว่สร้อยคอของ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61 - 62.

เด็กถูกทิ้ง รูดหลุดจากมือ จึง เหลียวไปเห็นผู้ต้องหา กำลังถือสร้อยคอของเด็กและเดินหายไป ผู้เสียหายไม่กล้าเอะอะโตะตะเดินตามไป เมื่อพบตำรวจก็ไปบอกให้จับผู้ต้องหาแต่ไม่ได้ของกลาง ผู้เสียหายเข้าใจว่าคนร้ายแกะขอรหัสหรือตัดสร้อยขาดจึงทิ้งรูดไปได้

พนักงานสอบสวนเห็นควรส่งฐานวิ่งราวทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 พนักงานอัยการเห็นว่าไม่ไต่ความว่ามีกรณีจกฉวยเอาไปต่อหน้า จึงสั่งฟ้องผู้ต้องหาเพียงฐานลักทรัพย์ ไม่ฟ้องฐานวิ่งราวทรัพย์ผู้วาราชการจังหวัดมีความเห็นแย้งให้ฟ้องฐานวิ่งราวทรัพย์

คำสั่งไม่ฟ้อง

อธิบดีกรมอัยการเห็นว่า ขณะที่ผู้ต้องหาเอาสร้อยคอไปจากเด็กได้ตามคำผู้เสียหายว่าเข้าใจว่าคนร้ายแกะขอรหัสหรือตัดสร้อยขาดจึงทิ้งรูดไปได้ ไม่ปรากฏว่าได้กระชากหรือฉกฉวยเอาซึ่งหน้า ผู้เสียหายมารู้สึกเอาเมื่อสร้อยคอหลุดออกจากคอเด็กไปแล้ว จึงยังถือไม่ได้ว่าเป็นการลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า อันจะเป็นความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 เทียบได้ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 814/2482, 893/2487, 983/2487 ซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ไม่ใช่วิ่งราวทรัพย์จึงชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาเฉพาะในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์

ความหลักเกณฑ์ข้อ 2 พยานหลักฐานดังกล่าวมีเพียงพอสำหรับพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในศาล เพื่อให้ศาลลงโทษตามฟ้อง

พยานหลักฐานเพียงใดจึงจะถือว่าเพียงพอ ในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ก็เป็นเรื่องของ

การขึ้นนำพยานหลักฐาน ในคดีอาญาศาลจะลงโทษผู้ใดจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์จนแน่ใจว่ามีความผิดเกิดขึ้นจริง และจำเลยกระทำความผิดนั้นจึงจะลงโทษจำเลยได้ จะเทียบเป็นเปอร์เซ็นต์ว่าถ้าพยานโจทก์ 51 เปอร์เซ็นต์ พยานจำเลย 49 เปอร์เซ็นต์ แล้วจึงตัดสินลงโทษจำเลยไม่ได้ กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าเป็นที่สงสัยต้องยกประโยชน์

แห่งความสงสัยให้จำเลย¹

มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 899/2487 วางหลักไว้ว่าคดีอาญาโจทก์ต้องนำสืบให้ปราศจาก
ความสงสัยว่าจำเลยทำผิดจริง

ดังนั้นการพิจารณาพยานหลักฐานของพนักงานอัยการก่อนฟ้องว่าเพียงพอสำหรับ
พิสูจน์ความผิดผู้ต้องหาหรือไม่ ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายลักษณะพยานและอาศัยคำพิพากษา
ศาลฎีกาเป็นหลักวินิจฉัยประกอบในแต่ละฐานความผิดหรือแต่ละคดีไป

มีผู้ให้ความเห็นในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไว้ดังนี้²

"กรณีจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องนั้นก็คงขึ้นอยู่กับพยานหลักฐาน เรื่องพยาน
หลักฐานนั้นพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้สอบสวน และรวบรวมส่งมาให้พนักงาน
อัยการโดยทำเป็นสำนวนการสอบสวนขึ้นมา และมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้อง
หรือสั่งไม่ฟ้องการที่พนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ก็ดูว่า
พยานหลักฐานตามที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความ
ความผิดจริงหรือไม่ แล้วยังพยานหลักฐานเหล่านั้นมีน้ำหนักเพียงพอ มีเหตุ
ผลพอที่จะนำไปสืบในศาลพิสูจน์ให้เห็นว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาได้ทำความผิดพอ
หรือไม่ ดังนั้นก็ใช้หลักทั่วไปในการวินิจฉัยพยานหลักฐานนั่นเอง เกี่ยวกับศาล
พยานบอกเล่าก็อาจจะรับฟังไม่ได้อันที่พนักงานอัยการก็ต้องคำนึงถึงด้วย
ในกรณีมีประจักษ์พยานหรือมีพยานแวดล้อมเหล่านี้ก็พิจารณาทำนองเดียวกับ
การพิจารณาของศาล ถ้าหากว่าพยานหลักฐานใดมันเป็นที่สงสัยคือมันไม่
เพียงพอ และน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาทำผิดอย่างยิ่งก็ให้อัยการมีทางที่จะทำได้
ก็คือ สั่งให้พนักงานสอบสวน สอบสวนเพิ่มเติมให้ ในประเด็นบางข้อที่มัน
อาจจะยังไม่ชัด หรือเขาไม่ได้สอบสวนในประเด็นนั้นมาเราต้องการรู้

¹ บัญญัติ สุชีวะ, "ข้อสังเกตในการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานและการเขียนคำพิพากษา,"
อุทพาน, เล่ม 3, 23 (พฤษภาคม - มิถุนายน, 2519), หน้า 5.

² สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์โกเมน ภัทรภิรมย์ วันที่ 30 มกราคม 2527
เวลา 11.00 น. - 11.45 น. กรมอัยการ.

ข้อเท็จจริงในประเด็นนี้ ซึ่งจะเอามาประกอบการวินิจฉัยก็อาจจะ
ส่งสอบสวนเพิ่มเติมไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 มาตรา 143 หรือว่าสอบสวนเพิ่มเติมแล้วมันอาจจะไม่ใช่ก็ให้ส่งพยาน
 คนใดคนหนึ่งมาให้ซักถามไต่ อันนี้ก็เป็นการพิจารณาอย่างหนึ่งเหมือน
 กัน ซึ่งมันจะฟ้องไต่หรือฟ้องไม่ไต่ นั้นมันก็ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐาน
 ต่าง ๆ ถ้าเห็นว่าฟ้องไปแล้วพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏนั้น หรือรวม
 ทั้งที่ไต่สอบสวนเพิ่มเติมแล้วมันยังไม่พอที่จะให้รับฟังลงโทษไต่อันนี้
 อัยการก็จะไม่ฟ้อง

ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีถือว่าเป็นการกลั่นกรองมาแล้ว
 เพราะพนักงานอัยการจะฟ้องคดีไต่ มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความอาญา มาตรา 120 ห้ามไม่ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีไต่โดย
 มิได้มีการสอบสวนในความผิดมาก่อน อันนี้หมายความว่าต้องสอบสวน
 ก่อน ถูกใจอย่างไรการสอบสวนมันก็มีมาตรา 121 วิธีพิจารณาความ
 อาญาที่ว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงแต่ถ้า
 เป็นคดีความผิดสอบสวนตัวจะต้องมีคำร้องทุกข์เสียก่อน

สองอันนี้ จะทำให้เห็นว่าจะมีการกลั่นกรองขั้นต้น หรือว่าการ
 ดำเนินการขั้นต้นโดยเจ้าพนักงานของรัฐ คือ พนักงานสอบสวนมา
 ขั้นหนึ่งแล้ว จากพนักงานสอบสวนก็มาอีกขั้นหนึ่งที่พนักงานอัยการจึง
 จะพิจารณาการกลั่นกรองส่งขึ้นไปดีถือว่ามี การดำเนินการโดยเจ้าพนักงาน
 ของรัฐมา 2 ชั้น จึงถือว่าเป็นการกลั่นกรองที่พอสมควรแล้วก่อนที่จะ
 เขาจะฟ้อง"

การรับฟ้องคดีไต่พิจารณาของศาล ก็เพื่อจะลงโทษผู้ที่กระทำผิด ดังนั้นก่อนการ
 รับฟ้องจึงต้องมีการกลั่นกรองเสียก่อนว่าผู้นี้มีเหตุน่าเชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงมีหลัก
 เกณฑ์ไว้ตามวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 กล่าวคือศาลจะประทับฟ้อง เฉพาะคดี
 ที่มีมูลไต่พิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

เมื่อพิจารณาตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว การรับฟ้องคดีที่มีมูล ควรจะมีหลักเกณฑ์ว่า

1. จากพยานหลักฐานของ โจทก์ทำให้พอเชื่อได้ว่ามีความผิดตามข้อกล่าวหาเกิดขึ้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1428/2517 คดีอาญาในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์ต้องนำสืบให้ปรากฏข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิดที่โจทก์จึงจะทำให้คดีโจทก์มีมูลอันศาลจะฟังประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปได้

2. พอจะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา เป็นผู้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหา นั้น แต่ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยเลยไปถึงว่าจำเลยจะมีความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ ซึ่งอยู่ในชั้นพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1297/2501 การไต่สวนมูลฟ้องประสงค์เพียงว่า คดีพ้อมีมูลตามข้อกล่าวหาในฟ้องหรือไม่หากพ้อมีมูล ศาลก็ประทับฟ้อง

มีข้อน่าสังเกตอยู่ 2 ประการ คือ

1. กรณีที่โจทก์ไม่สามารถนำพยานมาไต่สวน ก็ถือว่าคดีโจทก์ไม่มีมูลเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 512/2524 คำว่าถ้าคดีไม่มีมูล ในพิพากษายกฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 นั้น มิได้หมายความว่าศาลจะฟังพยานหลักฐานจากการไต่สวนมูลฟ้องแต่อย่างเดียว กรณีที่โจทก์ไม่สามารถนำพยานมาไต่สวนเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหาก็คือได้ว่า คดีโจทก์ไม่มีมูลตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าวเช่นเดียวกัน

2. การมีคำสั่งยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องว่าคดีไม่มีมูลนั้น จะต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามที่พิจารณาด้วยว่ามีความเป็นอย่างไร และต้องแสดงเหตุผลว่าการกระทำของจำเลยไม่มีมูลเป็นความผิด เพราะเหตุใดด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2870/2524 คำสั่งของศาลชั้นต้นแม้เป็นคำสั่งว่าคดีโจทก์ไม่มีมูลในชั้นฟ้อง ก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186

ศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วมีคำสั่งว่า "พิเคราะห์พยานหลักฐานของ โจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่าเท่าที่โจทก์นำสืบมา การกระทำของจำเลยไม่มีมูลเป็นความผิดอาญาตามที่โจทก์กล่าวอ้าง คดีโจทก์ห้ามมีมูลไม่อาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 "ให้ยกฟ้อง" ดังนั้นศาลชั้นต้นยังมีได้วินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงที่พิจารณาไต่ความประการใด และก็ได้ให้เหตุผลว่าการกระทำของจำเลยไม่มีมูลเป็นความผิดเพราะเหตุใด จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (5) และ (6)

ในทางปฏิบัติ การพิจารณาของศาล ว่าคดีมีมูลหรือไม่ ก็ต้องอาศัยการวินิจฉัยแต่ละคดีหรือแต่ละข้อหาที่ฟ้องมาจากการนำสืบของโจทก์ โดยใช้หลักวิชากฎหมายลักษณะพยาน และการอ้างอิงคำพิพากษาศาลฎีกา

เมื่อพิจารณาวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 ได้กำหนดว่าถ้าพนักงานอัยการเป็นโจทก์ให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้อง ในทางปฏิบัติศาลก็ไม่ไต่สวนมูลฟ้อง ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการที่จะต้องกลั่นกรองคดีแล้วว่ามีมูลหรือมีหลักฐานพอฟ้องจึงฟ้องคดีไป

การตรวจมูลคดีหรือการกลั่นกรองมูลคดีนั้น เป็นการกลั่นกรองทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง

การกลั่นกรองโดยข้อกฎหมาย กล่าวคือพิจารณาการกลั่นกรองเบื้องต้นเพื่อไม่ต้องฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่รับฟ้องของโจทก์ไว้พิจารณา ถ้าการกระทำใดก็ตามไม่มีมูลความผิดตามกฎหมายหรือการกระทำไม่เป็นความผิดตามกฎหมายหรือฟ้องไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ถือว่าคดีไม่มีมูลความผิด เช่น ลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศตามมาตรา 42 หมวด 6 ของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้ "งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย และกฎหมายของประเทศนั้นได้ให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกันแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ของภาคีอื่น ๆ แห่งอนุสัญญาดังกล่าว หรืองานอันมีลิขสิทธิ์ขององค์การระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วยย่อมได้รับความคุ้มครองตาม

พระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา" เช่น ฟังได้ข้อเท็จจริง
ว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของไทยและมาเลเซียจริง แต่ไม่ผิดข้อกฎหมาย เพราะมาเลเซีย
ไม่ได้เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย จึงไม่ถึง
ว่าผิดกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศที่ศาลไทยจะลงโทษให้

3. เหตุลงโทษ (proof beyond a reasonable doubt)

เป็นระดับความเชื่อหรือระดับการพิสูจน์ที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด
สมควรที่จะถูกลงโทษได้ตามกฎหมาย

มาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of proof) ก็คือขีดความสามารถในการ
ชักจูงที่จำเป็น เพื่อที่จะชนะในประเด็นใด หรือข้อกฎหมายทั้งหมด

ในคดีอาญา การพิสูจน์ที่สามารถเอาชนะไต่ถามนั้น จำเป็นที่จะต้องมีให้มากพอที่จะ
ตัดสินลงโทษ หรือตัดสินว่าผิดได้ เราเรียกว่าจะต้องเป็นข้อพิสูจน์ที่ปราศจากความสงสัย
ใด ๆ (proof beyond a reasonable doubt) หรือข้อพิสูจน์ที่เกินกว่าข้อสงสัย
ที่มีเหตุผลใด ๆ ¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Reader's Digest, Family Legal Guide, a complete encyclopedia
of Law for the layman, (The reader's Digest association, Inc.
pleasantville, N.Y. Montreal, 1981), p. 434.

การกลั่นกรองมูลคดีในขั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาล เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำเนินคดีอาญา¹ เพราะจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการสร้างหรือทำลายกระบวนการยุติธรรม สุดแต่ว่าการกลั่นกรองได้ดำเนินไปโดยถูกต้องสมบูรณ์และชอบธรรมเพียงใด ถ้าการกลั่นกรองของเจ้าพนักงานของรัฐกระทำโดยไม่มีประสิทธิภาพขาดหลักการและเหตุผลแล้ว ผลการพิจารณาคดีของศาลก็จะดำเนินการให้เกิดความเที่ยงธรรมได้ยาก เช่น การพิจารณาคดีของศาลส่วนใหญ่ต้องอาศัยพยานหลักฐานจากการสอบสวนที่ได้รวบรวมไว้เป็นสำคัญ ถ้าการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ไม่ดีพอ ศาลอาจกบประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย และพิจารณาพิพากษายกฟ้องของโจทก์ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป ทั้งที่ความจริงจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองก็จะมีน้อย ปัจจุบันประชาชนทั้งปวงต่างก็ต้องการผลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมให้เกิดความเที่ยงธรรม เสมอภาค และบริสุทธิ์ยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้น

การกลั่นกรองมูลคดีของไทย อาจแบ่งได้เป็น 2 ระบบ

1. ระบบแรก เป็นระบบพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามแนวความคิดหรือปรัชญาในการดำเนินคดีอาญาซึ่งถือว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของรัฐ หรือ "หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ" (Public Prosecution) มาจากระบบไตสวนซึ่งกำหนดให้ผู้ฟ้อง

¹ การดำเนินคดีอาญาโดยเนื้อหาเป็นการดำเนินการที่กระทำไปเพื่อคดีหลายข้อเท็จจริงหรือยืนยันความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือเพื่อกำหนดโทษหรือมาตรการอื่น ๆ นอกจากนั้นการดำเนินคดีอาญายังเป็นการกระทำเพื่อให้กฎหมายอาญาสารบัญญัติได้มีการบังคับใช้หรือเพื่อทำให้เกิดการสมดุลทางกฎหมายและบังเกิดความสุขขึ้นในสังคมแต่ในทางรูปแบบการดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินการที่เป็นการต่อเนื่องกันเป็นขั้นตอน เริ่มการดำเนินการของเจ้าพนักงานของรัฐแต่ละขั้นตอนได้แก่ พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน อัยการพิจารณาฟ้องคดีและศาลรับฟ้องไว้พิจารณา จนถึงมีคำพิพากษาคดีในที่สุดและในกรณีที่มีการพิพากษาลงโทษก็รวมตลอดไปจนถึงการบังคับคดีนั้นด้วย

คดีอาญาได้เฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น จะมีการกลั่นกรองมูลคดีในชั้นสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องเป็นหลัก โดยตำรวจและอัยการ

2. ระบบสอง ให้ราษฎรเป็นโจทก์ได้ ตามแนวความคิดหรือปรัชญาในการดำเนินคดีอาญาซึ่งถือว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชน หรือ "หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน" (Popular Prosecution) ซึ่งมาจากระบบกล่าวหาซึ่งให้ราษฎรมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ จะมีการกลั่นกรองมูลคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง โดยศาล

ประเทศไทยซึ่งใช้ระบบผสม ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญาทั้งปวงและในขณะเดียวกันราษฎรผู้เสียหายก็มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้เองด้วย แต่พนักงานอัยการจะเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาทั้งปวงก็ตาม แต่มีเงื่อนไขไว้ในความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ อัยการจะฟ้องได้ต่อเมื่อผู้เสียหายได้มาร้องทุกข์ขอให้วางกล่าว ถ้าไม่ร้องทุกข์หรือคำกล่าวหาที่ถือไม่ได้ว่าเป็นคำร้องทุกข์ก็ต้องห้ามสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง และห้ามฟ้องตามมาตรา 120 ที่ต้องกำหนดเงื่อนไขไว้ด้วยเหตุผล 2 ประการกล่าวคือ

เหตุผลประการแรก ถือว่าความผิดนี้ทำความเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนตัวเสียของชุมชนแต่น้อย เพราะเหตุว่าเป็นความผิดเฉพาะต่อเอกชนและเป็นการเสียหายแก่ส่วนตัวเสียของชุมชนแต่โดยทางอ้อมและเป็นแต่ส่วนน้อยไม่สุ่มเสี่ยงนัก ถ้าความเสียหายแก่ชุมชนเป็นการร้ายแรง แม้จะเป็นโดยทางอ้อม เช่น ฆาตกร ลักทรัพย์ กรรโชก ฯลฯ หรือถ้าความผิดนั้นเป็นความเสียหายแก่ชุมชนโดยตรง เช่น ความผิดฐานปลอมแปลงเงินตรา หรือว่าเป็นความผิดต่อประเทศโดยทั่วไปแล้วอัยการฟ้องเองได้ นอกจากนี้ควรสังเกตว่าความผิดใดแม้จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวก็ตาม ถ้าหากได้กระทำขึ้นในพฤติการณ์อันทำให้เสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนโดยทำความเสียหายในความสัมพันธ์ของปวงชนแล้ว อัยการก็ฟ้องได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและฐานทำอนาจารถ้าให้เกิดขึ้นต่อหน้าธารกำนัลแล้วอัยการอาจฟ้องได้เอง โดยเจ้าทุกข์ไม่ต้องร้องทุกข์ขอให้เอาคดีขึ้นว่า

กล่าว¹ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 281)

เหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือ ในบางเรื่องกฎหมายประสงค์จะให้เป็นการอื้อฉาวกฎหมายปล่อยให้ฝ่ายที่เสียหายเป็นผู้พิจารณาเองว่าจะควรฟ้องหรือไม่ควรฟ้องทั้งนี้ก็เพราะว่า ถ้าฟ้องร้องเป็นคดีกันขึ้นแล้วจะเปิดเผยอื้อฉาวแพร่ไป แต่ต้องการมิให้ใครต่อใครรู้ ตัวอย่างเรื่องเช่นนี้คือ เรื่องข่มขืนกระทำชำเราหรือทำอนาจารหรือเปิดเผยความลับของผู้อื่น หรือหมิ่นประมาทแม่ในความผิด เช่น ฉ้อโกง ยักยอก เป็นต้น ผู้เสียหายอาจจะไม่ต้องการแพร่กระจายเหตุการณ์นี้ก็ได้ เพราะมิใช่เพียงแต่อาจทำให้คนอื่นเห็นไปว่าตนเป็นคนขาดไหวพริบ เลินเล่อไม่ระมัดระวังหรือเป็นคนเชื่อง่ายเท่านั้น นอกจากนี้อาจเป็นเพราะฝ่ายที่ผิดหรือการเสียหายก็พอ ๆ กัน และที่ทำความผิดสำเร็จไปได้ก็เพราะบางที่เจ้าทุกข์เองนั้นโลกเจตนาจะไต่ถามหรือไต่ประโยชน์อันทุจริตซึ่งหาควรที่จะสนับสนุนไม่ จึงควรให้อัยการฟ้องต่อเมื่อฝ่ายที่เสียหายต้องการฟ้อง และเรียกค่าเสียหายแม้จะเป็นการอื้อฉาวถูกคนอื่นติเตียนก็ตาม²

สำหรับผู้เสียหายที่จะเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้จะต้อง เป็นผู้เสียหายทั้งทางพฤตินัยและนิตินัย ตามหลักเหตุผลที่ว่า ผู้ที่มาขอความยุติธรรมต้องมาด้วยความสุจริต³

ปัญหาการกลั่นกรองมูลคดีในปัจจุบัน

ผลของการกลั่นกรองมูลคดีในปัจจุบันนี้ ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเนื่องจากพบว่า มีผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องและเป็นจำเลยทำให้เสียสิทธิเสรีภาพไปโดยไม่จำเป็น และในบางคนถูกศาลพิพากษาลงโทษ

มีผู้กระทำผิดหลุดพ้นจากการถูกฟ้อง แม้บางคนจะถูกฟ้องก็หลุดพ้นจากถูกลงโทษ

¹ ศาสตราจารย์เออูต์, กฎหมายอาชญา, (คำสอนชั้นปริญญาตรี, 2477), หน้า 363 - 364.

² เรื่องเดียวกัน.

³ ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ, การตีความกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, 2523), หน้า 639.

ทำให้เห็นว่าการกลั่นกรองมูลคดีในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ควรที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ทำให้การกลั่นกรองไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ซึ่งอาจสรุปที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

ปัญหาในชั้นจับกุม

ทางปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้จับกุม เมื่อจับกุมแล้วต้องบันทึกการจับกุมโดยมุ่งหมายใหม่การทำบันทึกรายละเอียดว่า จับกุมที่ใด วันเวลาใด ใครเป็นผู้จับกุม ข้อหาอะไร¹ ใต้วงกลางอะไรบ้าง ผู้ถูกจับกุมได้ให้การรับหรือปฏิเสธข้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้จับกุมต้องบันทึกว่า ก่อนและหลังการจับกุมได้แสดงความบริสุทธิ์ ผู้จับกุมมิได้ทำร้ายหรืออยู่เฉยกับผู้ถูกจับกุม หรือทำให้เกิดความเสียหายและผู้จับกุมลงลายมือชื่อในบันทึกการจับกุมเป็นหลักฐาน

บันทึกการจับกุมนี้ อาจถือได้ว่าเป็นหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งของการดำเนินคดีอาญา เพราะได้แสดงถึงรายละเอียดของคดีที่มีการกล่าวหากันหลายประการ โดยเฉพาะผู้ถูกจับกุมนั้น ไม่มีโอกาสจะคิดหาทางต่อสู้คดี หากคนทำผิดจริงตามข้อกล่าวหา ก็มักจะสารภาพขณะที่ถูกจับกุมนั่นเอง การรับขึ้นจับกุมใช้ยืนยันว่าผู้ต้องหากระทำผิดในชั้นศาลมิได้นอกจากจะฟังประกอบพยานหลักฐานอื่น

และทางปฏิบัติของอัยการบางคนนั้น ก็ให้ความสำคัญแก่บันทึกการจับกุมมากพอสมควร กล่าวคือถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพขึ้นจับกุม ครั้นเมื่อให้การต่อพนักงานสอบสวนในเวลาต่อมากลับปฏิเสธ และพยานหลักฐานอย่างอื่นในสำนวนการสอบสวนที่จะพิสูจน์ความผิดผู้ต้องหาในชั้นศาลไม่มี หรือมีแต่เป็นพยานหลักฐานที่อ่อนมาก ทางอัยการก็อาจจะส่งฟ้องไป โดยถือจากคำให้การรับสารภาพขึ้นจับกุม ซึ่งขัดกับหลักปฏิบัติที่ดี ที่ไม่ควรยึดถือบันทึกการจับกุมเป็นพยานสำคัญในการวินิจฉัยคดีดังกล่าวอีกแล้ว แต่จะพิจารณาพยานหลักฐานอื่นประกอบด้วยเสมอ เพราะการ

¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 ไม่บังคับให้ระบุข้อกล่าวหา ข้อหาของผู้จับไม่ผูกพันพนักงานสอบสวนต้องถือตาม

จับกุมนั้นไม่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการแจ้งข้อหาก่อนการจับกุมและคำรับสารภาพของผู้ถูกจับกุมในชั้นจับกุมไม่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการเตือนก่อนว่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาลใด ดังนั้นบันทึกการจับกุม ถ้าใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาลแล้วจำเป็นต้องมีการนำพยานเข้าสืบประกอบ เพราะถือว่าเป็นพยานชั้นที่สอง

ผิดกับคำรับสารภาพในชั้นสอบสวน ตามวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 กำหนดให้ต้องมีการแจ้งข้อหา และต้องบอกให้ทราบก่อนว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องหาถวานั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยื่นเข้าในการพิจารณาคดีได้

ในชั้นจับกุมนี้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 บัญญัติไว้ดังนี้ "ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับ ต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่า เขาต้องถูกจับ . . ." และมาตรา 84 วรรค 1 บัญญัติไว้ดังนี้ ". . . ถ้ามีหมายจับก็ให้เอาออกอ่านให้ผู้ถูกจับฟัง ทั้งให้แจ้งเหตุที่จับนั้นด้วย . . ."

โดยที่บันทึกการจับกุมอาจถือได้ว่าเป็นหลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่ง จึงต้องพิจารณาว่าบันทึกดังกล่าวกระทำไปอย่างถูกต้องหรือไม่ เช่น

1. เจ้าพนักงานผู้ทำบันทึกจับกุมมีหน้าที่อ่านใหญ่ให้ถ้อยคำฟังตามมาตรา 11 วรรคแรก ของวิธีพิจารณาความอาญา ถ้าไม่ได้อ่านให้ฟังและผู้ถูกจับไม่ได้อ่าน แต่มีบันทึกไว้ว่า "ผู้ถูกจับได้อ่านและมีความเข้าใจข้อความในบันทึกแล้ว" ก็จะเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงและไม่ถูกต้องตามหน้าที่ เพราะปรากฏว่าตามข้อเท็จจริงแล้วธรรมดาผู้ถูกจับมักจะไม่มีความหวาดกลัวต่อการจับกุมและผู้ถูกจับกุมเป็นราษฎรที่ทำมาหากินโดยสุจริต เป็นผู้หวัง เป็นผู้เข่าว ย่อมจะเกิดความตกใจตื่นกลัวมากกว่าผู้ที่เคยถูกจับกุมมาแล้ว โอกาสที่จะอ่านหรือเข้าใจบันทึกการจับกุมยิ่งน้อย เมื่อผู้จับกุมเขียนอะไรให้ลงชื่อก็มักจะลงชื่อไปโดยไม่ได้อ่านว่ามีข้อความว่าอย่างไร¹ และไม่ทราบว่าเป็นบันทึกดังกล่าวจะเป็นพยานหลักฐานสำคัญผูกมัดตนในชั้นอัยการและชั้นศาล

¹ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, "งานกรมอัยการกับความสงบเรียบร้อยในสังคม," วารสารอัยการ, 5 (สิงหาคม 2525), หน้า 12.

2. ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอก็คือ ผู้ทำการจับกุมส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อย มีความรู้ทางกฎหมายไม่พอเพียง การแจ้งข้อหาในบันทึกการจับกุมจึงสับสน และไม่ตรงกับเรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ บางครั้งแจ้งข้อหาหลายฐานเกินไป เมื่อผู้ต้องหาให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธข้อหาใดก็ได้เขียนให้ชัดเจน เช่น แจ้งข้อหาว่าลักทรัพย์หรือรับของโจร เมื่อผู้ต้องหาให้การรับสารภาพฐานรับของโจร¹ คงเขียนคลุมไปว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ซึ่งการกระทำผิดดังกล่าวจะเกิดขึ้นพร้อมกันไม่ได้ หรือแจ้งข้อหาว่ามีอาวุธปืนและลักทรัพย์ ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพเฉพาะฐานมีอาวุธปืน ปฏิเสธข้อหาลักทรัพย์ก็เขียนคลุมไปว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ซึ่งหมายความว่ารับทั้งสองฐานและไม่ตรงกับความจริง เมื่ออัยการรับสำนวนการสอบสวนพิจารณาเห็นว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพดังกล่าว และไม่มีข้อเท็จจริงอื่นใดในสำนวนการสอบสวนปรากฏให้เห็นว่าความจริงผู้ต้องหาตั้งใจรับสารภาพเพียงฐานเดียวจึงส่งฟ้องไปทั้งสองฐาน ต่อเมื่อนำพยานหลักฐานมาสืบในศาลจึงปรากฏขึ้นทำให้เสียเวลาและเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหามากเกินไป

3. ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นเสมอก็คือ ผู้ลงชื่อในบันทึกการจับกุมมักมีมากจนเกินไปเพราะตามปกติแล้ว ผู้ไปจับกุมก็คือตำรวจชั้นผู้น้อยจำนวนสองสามคน เว้นแต่เป็นคดีสำคัญหรือคนร้ายที่อาจต่อสู้ขัดขวางการจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไปจับกุมเป็นจำนวนหลายคนและนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึงจะไปร่วมจับกุมด้วยตนเอง แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งแม้ผู้จับกุมจริง ๆ จะมีเพียงคนเดียวหรือสองคน แต่ในบันทึกการจับกุมจะมีผู้ร่วมลงชื่อในบันทึกการจับกุมเป็นจำนวนมาก

ผลเสีย ของการลงลายมือชื่อมากจนเกินความจำเป็นก็คือทางอัยการไม่อาจทราบได้ว่าผู้ใดร่วมจับกุมอย่างแท้จริง ครั้นเวลาหน้าพยานผู้จับกุมมาสืบถึงพฤติการณ์ขณะจับกุม บางครั้งก็อ้างเอาผู้ที่ไม่ได้จับกุมที่แท้จริงมาสืบยอมเป็นการแน่นอนที่ว่าพยานผู้นั้นไม่อาจเบิกความเป็นประโยชน์แก่คดีได้เลย และมักจะทำความเสียหายให้แก่คดีอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาถูกทนายจำเลยซักค้านก็อาจจะตอบคำถามเป็นผลดีแก่ฝ่ายจำเลยเสียด้วยซ้ำไป

¹ เรื่องเดียวกัน.

ปัญหาในชั้นสอบสวน

การสอบสวนเป็นหัวใจของการดำเนินคดี ทั้งนี้หากการสอบสวนมิได้กระทำไป โดยถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย มิได้กระทำไปให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือมิได้กระทำไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ผลเสียหายอย่างใหญ่หลวงก็จะตามมาทันที เพราะ จะทำให้อัยการสั่งฟ้องคดีไปที่ที่ไม่ควรฟ้อง ซึ่งทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องประสบเคราะห์กรรมถูก จำคุก เสรีภาพและเสื่อมเสียชื่อเสียง อนาคต รวมทั้งอาจถูกจำคุก หรือประหารชีวิตอีกด้วย และการสอบสวนดังกล่าวอาจทำให้อัยการสั่งไม่ฟ้องคดีซึ่งไม่ควรสั่งฟ้อง ทำให้ผู้กระทำผิดที่ควร ถูกลงโทษกลับมิต้องรับโทษตามกฎหมาย ฯลฯ

ในประเทศไทยนี้อำนาจหน้าที่ของการสอบสวนเป็นของตำรวจ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติว่า "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องลงโทษ

คำจำกัดความของมาตรา 2 (11) นี้ ไซ้ครอบคลุมไปถึงการสอบสวนทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ และในชั้นไตสวนมูลฟ้องศาล

ในชั้นอัยการก็มีการสอบสวนได้ตามมาตรา 143 ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้" ฯลฯ

ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถาม เพื่อสั่งต่อไป ฯลฯ

ในชั้นศาลซึ่งมีการไต่สวนมูลฟ้อง (ห้ามองเกี่ยวกับการสอบสวน) มาตรา 171
บัญญัติว่า

ให้พนักงานอัยการ ควบคุมการสอบสวนและการพิจารณา เว้นแต่มาตรา 175 มา
บังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้อง โดยอนุโลม

สำหรับหน้าที่ของพนักงานสอบสวนนั้น บัญญัติไว้ใน มาตรา 131 ดังนี้

"ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์
จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกลงหา และเพื่อจะรู้
ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด"

1. ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐาน

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อาจจำแนกออกได้เป็น 2
ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ พยานบุคคล และพยานหลักฐานอื่น ๆ ในที่นี้ขอกล่าวเฉพาะ
พยานบุคคลเท่านั้น เพราะมีปัญหามากกว่าพยานอีกประเภทหนึ่ง และมีความสำคัญและ
ใช้มากที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาแล้ว อาจกล่าวได้ว่าโดยอาศัยคำพยานบุคคลเป็น
เบื้องต้น จึงได้มีการนำคดีขึ้นว่ากล่าวนับตั้งแต่นั้นสืบสวนสอบสวนโดยตำรวจ เพื่อค้นหา
หลักฐานประกอบคดี และสอบถามปากคำบุคคลซึ่งสามารถจะให้ถ้อยคำเป็นประโยชน์ต่อคดีได้¹

พยานบุคคล ได้แก่ พยานที่เห็นเหตุการณ์โดยตรงและพยานแวดล้อม

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจึงต้องให้ความสำคัญแก่พยานบุคคล
ทั้งสองประการเท่าเทียมกัน กล่าวคือ พยายามรวบรวมรายละเอียดทุกชนิด ที่จะทราบข้อ
เท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ (ประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11))

¹ ธานีทร์ กรัยวิเชียร, ศาลกับพยานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : นำอักษรการพิมพ์,
2521), หน้า 42.

กฎหมายจึงมุ่งประสงค์ให้ทำการสอบสวนโดยลำดับความสำคัญไว้ ดังนี้คือ

1. เพื่อจะทราบข้อเท็จจริง
2. เพื่อจะพิสูจน์ความผิดและ
3. เพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ¹

เช่น มีผู้มาแจ้งความต่อนักงานสอบสวนว่า นาย ก. มาลักทรัพย์พนักงานสอบสวนควรสืบสวนก่อนว่ามีกรกล่าวหากันดังกล่าว มีมูลกรณีเป็นอย่างไร ก็นอกจากจะสอบถามเกี่ยวกับวันเวลาที่เกิดเหตุ มูลคำของทรัพย์สินที่สูญหายแล้ว ก็ควรสืบสวนด้วยว่ามีเหตุเชื่อหรือไม่ว่าทรัพย์สินของผู้นั้นได้ถูกลักไปจริง และมีพยานรู้เห็นอย่างไรหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเบื้องต้นเสียก่อนว่าเรื่องเป็นอย่างไร มีเหตุที่ควรจับกุมนาย ก. หรือไม่ และถ้าไม่ปรากฏว่า นาย ก. จะหลบหนีก็อาจทำการสอบปากคำผู้เสียหายและพยานบุคคลอื่น ๆ เสียก่อนก็จะเป็นการดียิ่งขึ้น เมื่อทำการสอบสวนพยานแล้ว ข้อเท็จจริงมีเหตุควรเชื่อว่า นาย ก. ได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหาจริงจึงไปจับกุม นาย ก. มาแจ้งข้อหาควบคุมตัวและดำเนินการอื่น ๆ ตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป

การใช้วิธีสอบสวนข้อเท็จจริงเสียก่อนดังกล่าวข้างต้น แม้อาจทำให้เกิดความไม่สะดวกแก่พนักงานสอบสวน และเป็นการเพิ่มภาระแก่พนักงานสอบสวนก็ตาม แต่จะช่วยให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองมากขึ้น และช่วยทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนได้เป็นไปโดยละเอียดมากขึ้น

ได้มีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2523 ข้อ 4.4 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2523 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2523 ข้อ 1 และ

¹ มีวิธีการเอาตัวผู้กระทำผิดมาสอบสวนและเพื่อฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52, 66, 78, 92, 117. และ 134.

บันทึกความที่ ๓๒ ส่วนราชการกระทรวงมหาดไทย ที่ มท. 0310/4419 ลงวันที่ 3 ธันวาคม 2523 เรื่องการสอบสวนคดีอาญา กำหนดให้ก่อนที่จะทำการจับกุมหรือออกหมายจับกุมบุคคลใด เจ้าพนักงานจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้เป็นที่แน่ชัด และเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด แล้วเสนอขอความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจก่อน ทั้งนี้ เพื่อให้มีการกลั่นกรองให้ความเป็นธรรมยิ่งขึ้น แต่ยังไม่ปรากฏอยู่เนื่อง ๆ ว่าเจ้าพนักงานยังไม่ได้รวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นที่แน่ชัดก่อนเสนอขอความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจ

จนกระทั่งประชาชนทั่ว ๆ ไป เข้าใจกันว่า ตำรวจจับ อัยการฟ้อง ศาลจ้องปล่อย และผู้คุมจ้องตี อันเป็นความรู้สึกที่ทำลายภาพพจน์อันดีของสถาบันทั้งสิ้น ซึ่งรวมกันแล้วเรียกว่า "กระบวนการยุติธรรม" (Process of Justice) ¹

ที่มาของพยานหลักฐาน

หลักการสอบสวนที่กฎหมายกำหนดว่า เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงของความผิดที่กล่าวหา การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในปัจจุบันจึงมุ่งไปตามแนวทางที่ว่า พนักงานสอบสวนจะมุ่งรวบรวมเฉพาะพยานหลักฐานฝ่ายผู้เสียหายไม่ได้ แต่จะทำการสอบสวนเฉพาะพยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งพนักงานสอบสวนได้กระทำความผิดเป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหา พยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนมาให้ ถ้าพนักงานสอบสวนได้สอบสวนพยานทุก ๆ อย่างโดยไม่เลือกว่าเป็นพยานฝ่ายใดแล้ว จะช่วยทำให้ข้อเท็จจริงแห่งความผิดกระจ่างแจ้งอย่างคาดไม่ถึง

ผลของการสอบสวนที่มุ่งไปในทางรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้เสียหายเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นหลักใหญ่ ส่งผลอย่างสำคัญมาถึงพนักงานอัยการในการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน เพื่อสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้อง

¹ คำเก็ง โล่ห์สุวรรณ, "อันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม," วารสารอัยการ, 2 (กุมภาพันธ์ 2521), หน้า 7.

การบันทึกคำให้การพยาน

การบันทึกคำให้การของพยานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจากคำพยานนี้เองที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน สำหรับการทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง และเมื่อยื่นฟ้องไปแล้วพนักงานอัยการก็จะอ้างพยานเหล่านี้เป็นพยานชั้นศาล การซักถามพยานในศาลก็จะถามตามคำให้การตามที่ตนรู้เห็นอย่างแท้จริง และพนักงานสอบสวนได้นบันทึกคำให้การของพยานตรงกับที่พยานได้กล่าวออกมาโดยละเอียด¹ จะช่วยให้การสั่งคดีของพนักงานอัยการและการซักถามพยานในศาลเป็นไปโดยถูกต้อง และให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงบัญญัติไว้ในมาตรา 133 วรรคท้ายเกี่ยวกับการถามปากคำพยานว่า

"ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พுகให้พอใจหรือใช้กลอุบายอื่น เพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดใดโดยยักซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ"

เห็นได้ว่า หัวใจของการสอบถามปากคำพยานตามที่กฎหมายต้องการ ก็คือพยานให้การตามที่เขารู้เห็นด้วยความเต็มใจ ซึ่งหมายความว่าถ้าพยานไม่รู้ เขาก็ควรมีสติให้การว่าเขาไม่รู้ จริงอยู่การสอบถามความจริงจากปากพยานเป็นงานที่ยากลำบากอย่างยิ่งและน่าเห็นใจพนักงานสอบสวนที่ต้องใช้ความอดทน มานะพยายามที่จะได้ความจริงจากพยานโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพยานดังกล่าวไม่เต็มใจให้การ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น พยานรู้จักกับผู้เสียหายและผู้ต้องหาเป็นอย่างดี หรือพยานเกรงกลัวอิทธิพลของผู้ต้องหาหรือพยานไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีเพราะเสียเวลาหากิน หรือพยานมีความเกลียดชังพนักงานสอบสวนเป็นทุนเดิม จึงไม่ต้องการให้ความร่วมมือด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น หรือพยานมีส่วนร่วมรู้เห็นในการกระทำผิดนั้นด้วย ฯลฯ

¹ บันทึกคำให้การของพยานต้องละเอียดในสาระสำคัญอันเป็นประเด็นแห่งคดีเท่านั้น และคำพยานที่บันทึกต้องชอบด้วยเหตุผลซึ่งบันทึกไว้ด้วย

อุปสรรคและปัญหาเกี่ยวกับพยานดังกล่าว จึงทำให้พนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยเกิดความเบื่อหน่ายและท้อถอยในการซักถามพยานตามที่สมควรใจ และใช้วิธีขัดตอกกฎหมาย เช่น การบังคับขู่เข็ญให้พยานให้การ ทั้งโดยการขู่เข็ญด้วยคำพูด เช่น ถ้าไม่ยอมให้การตามที่ต้องการจะดำเนินการคดีร่วมกับผู้ต้องหา หรือบางครั้งก็ใช้วิธีการรุนแรงโดยการทำร้ายพยานเพื่อให้ให้การหรือกักตัวพยานไว้ในสถานที่อันจำกัดเป็นเวลานาน ๆ จนกว่าจะยอมให้การตามที่ต้องการ ฯลฯ และที่กระทำอยู่เป็นนิจก็คือ การเขียนหรือพิมพ์คำให้การของพยานหรือผู้ต้องหาไว้ล่วงหน้าแล้วให้พยานหรือผู้ต้องหาลงลายมือชื่อ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ชอบ เพราะในทางที่ถูกต้อง จะต้องใช้วิธีถามบุคคลดังกล่าวโดยตั้งคำถามให้ตอบ แล้วบันทึกคำถามและคำให้การตอบคำถามเป็นลำดับไปจนกว่าจะถึงคำถามสุดท้าย อย่างไรก็ตาม ใดมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2523 ข้อ 7 กำหนดวิธีการซักถามให้การดังกล่าวไว้แล้วเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและถูกต้องตามที่พยานประสงค์ จะให้การ¹ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ถูกต้องตามระเบียบดังกล่าว

การที่พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวข้างต้น มีสาเหตุและความจำเป็นหลายประการด้วยกัน เช่น

1. พนักงานสอบสวนอาจได้รับการอบรมวิธีการสอบสวนไม่พอเพียงจึงทำให้ไม่อาจใช้วิธีการสอบปากคำพยานตามหลักวิชาและถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้²
2. พนักงานสอบสวนบางรายขาดมนุษยสัมพันธ์อันดีกับบุคคลทั่วไป การได้รับความร่วมมือจึงเป็นไปได้ยากจนต้องใช่วิธีการดังกล่าวอยู่เป็นประจำ³

1 สัจฉิ์ ทิมสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

2 เรื่องเดียวกัน.

3 เรื่องเดียวกัน.

3. พนักงานสอบสวนบางรายยังมีทัศนคติดั้งเดิมที่ว่า จะทำสิ่งใดก็ได้ตามพอใจ ดังนั้นแม้ในการสอบสวนคดีธรรมดา ที่พยานพร้อมจะให้ความร่วมมืออยู่แล้วก็อดที่จะทำการสอบสวนโดยมิชอบอยู่เช่นนั้น เช่น บังคับให้พยานให้การเกินเลยไปกว่าที่พยานสมัครใจ หรือรู้เห็น

4. การขาดเครื่องมือเครื่องใช้ที่ช่วยในการเสาะหาพยานหลักฐาน เช่น การพิสูจน์ลายมือ การพิสูจน์เลือด การพิสูจน์บาดแผล วิดีโอกระสุน การพิสูจน์ทางเคมีที่จำเป็น เครื่องมือการสื่อสารที่จำเป็น แมกระทั่งทะเบียนประวัติอาชญากร ฯลฯ รวมทั้งความรู้ที่จะนำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาใช้ในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ มักจะเกิดขึ้นสำหรับพนักงานสอบสวนในส่วนภูมิภาค

พยานหลักฐานตามข้อ 4 นี้ กระทำเพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงหลายประการ อาทิเช่น กระทำโดยใคร ผลการพิสูจน์รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้เพียงใด และเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวนหาพยานหลักฐานต่อไปหรือไม่

ดังนั้น การสอบสวนจึงอาศัยคำให้การของพยานบุคคลเป็นหลัก ถ้าหากพยานไม่ให้ความร่วมมือหรือหาพยานที่รู้เห็นไม่ได้ การสอบสวนเกือบจะหยุดชะงัก พนักงานสอบสวนจึงจำต้องใช้วิธีการเกือบทุกประการที่จะให้พยานบุคคลให้การให้ได้ว่ารู้เห็นอย่างไรบ้าง ซึ่งนับเป็นเรื่องที่ต้องได้รับการแก้ไข

5. การจับกุมผู้ต้องหาโดยมิได้มีการสืบสวนข้อเท็จจริงให้ได้ความพอสมควรเสียก่อน เมื่อจับมาแล้วจึงได้มาตั้งต้นหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงทั้งหมด¹ ซึ่งวิธีการเช่นนี้เท่ากับบังคับให้พนักงานสอบสวนตกบันไดพลอยโจนเพราะได้จับผู้ต้องหา จนกระทั่งมีการควบคุมและฝากขังผู้ต้องหาไปบ้างแล้ว และมีการรายงานคดีเป็นระยะ รวมทั้งมีการรายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นไปแล้ว หากหาพยานหลักฐานไม่ได้หรือหาไม่ได้เพียงพอจนกระทั่งต้องสรุปสำนวนเสนอความเห็นสั่งไม่ฟ้อง หรือหากเสนอสำนวนมายังพนักงานอัยการก็อาจถูกสั่ง

¹ เรื่องเดียวกัน.

สอบสวนเพิ่มเติม หรือพนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้อง เพราะพยานหลักฐานไม่พอพ้อง ซึ่งล้วนแต่ไม่เป็นผลดีแก่พนักงานสอบสวนผู้นั้นอย่างยิ่ง เพราะหากมีการสั่งไม่ฟ้องไม่ว่ากรณีใด ๆ พนักงานสอบสวนผู้นั้นอาจถูกเพ่งเล็งจากผู้บังคับบัญชาในคานาสมรรถภาพการทำงาน บางครั้งพนักงานสอบสวนถึงกับถูกผู้ต้องหาฟ้องศาลฐานใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ชอบ เพราะไปจับกุมผู้ต้องหาโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

เพื่อป้องกันกรณีให้ต้องประสบความยุ่งยากดังกล่าว พนักงานสอบสวนบางรายจึงจำต้องหาพยานมาให้ได้ ซึ่งบางครั้งอาจไม่ชอบด้วยวิธีการสอบสวนตามกฎหมายก็ต้องสิ้นกระทำให้ไป¹

6. การกวัดขັນจากผู้บังคับบัญชา ก็เป็นแรงผลักดันให้พนักงานสอบสวนจำต้องกระทำบางอย่างโดยไม่สมัครใจ กล่าวคือเมื่อเกิดการกระทำผิดอาญาขึ้น พนักงานสอบสวนก็มีภาระหน้าที่ที่จะต้องจับกุมผู้กระทำผิดให้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ลงข่าวครึกโครม คดีเช่นนี้ผู้บังคับบัญชาขึ้นเหนือขึ้นไปย่อมให้ความสนใจเป็นพิเศษ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจึงต้องใช้ความสามารถในการทำคดีอย่างดีที่สุดและยอมรวมความถึงการรวบรวมพยานที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาที่ได้จับกุมมาเพื่อประกอบกัน เป็นสำนวนสอบสวนที่ดีและมีน้ำหนักพอที่จะทำให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีได้

แรงผลักดันดังกล่าวข้างต้นนี้เอง ทำให้พนักงานสอบสวนจำนวนไม่น้อยต้องกระทำ การไม่ชอบในการสอบสวน ทั้งที่ไม่อยากกระทำ เช่น พยานให้การตามความจริง แต่เมื่ออ่านแล้วยังขาดน้ำหนักแม้จะพยายามซักถามด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็ไม่ได้ข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้นก็ยอมเสี่ยงเขียนคำให้การเพิ่มเติมขึ้นเองบ้าง หรือเขียนคำให้การขึ้นเองทั้งหมดแล้วให้พยานลงชื่อ และที่नावิดกก็คือการสร้างพยานขึ้นเองทั้งหมดโดยพยานไม่เคยเห็นเหตุการณ์เลย จริงอยู่การกระทำดังกล่าวยอมกระทำได้เสมอ เพราะพนักงานสอบสวนเป็นผู้สอบปากคำพยานด้วยตนเอง

¹ เรื่องเดียวกัน.

และคำล่ำพั้ง การจคปากคำพยานคังกล่าวอาจมีผลให้พนักงานอัยการ ต้องสั่งฟ้องคดีไป แต่การกระทำคังกล่าวมิได้ช่วยให้การดำเนินคดีได้ผลดีเลย

การแจ้งข้อหา กับ ปัญหาบางประการ เกี่ยวกับการสอบคำให้การของผู้ต้องหา

เมื่อผู้ต้องหาได้เข้ามาที่พนักงานสอบสวนแล้วไม่ว่าด้วยวิธีใด การจะดำเนินการกับผู้ต้องหาต่อไปต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ซึ่งมีหลักสำคัญ 2 ประการ

หลักสำคัญประการแรก ที่พนักงานสอบสวนต้องกระทำคือ การแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกจับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาอย่างไร และต้องเขียนไว้ให้ปรากฏด้วยว่าได้แจ้งข้อหาให้เขาทราบแล้วเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาภายหลังว่าได้แจ้งข้อหาให้เขาทราบแล้วหรือไม่

การไม่แจ้งข้อหาให้เขาทราบนี้ มีผลสำคัญอย่างยิ่งคือ ทำให้การสอบคำให้การของผู้ต้องหานั้นใช้ไม่ได้ กล่าวอีกนัยไม่มีผลผูกมัดผู้ต้องหา เหมือนหนึ่งไม่มีการสอบคำให้การเลย

หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง คือพนักงานสอบสวนต้องเตือนให้ผู้ต้องหาทราบว่าคำให้การของเขาที่ให้ต่อพนักงานสอบสวน อาจใช้เป็นหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้เหตุที่กฎหมายบัญญัติเช่นนี้ก็เพราะในการสืบพยานในศาลหากจำเลยให้การปฏิเสธ แต่ในชั้นสอบสวนจำเลยเคยให้การรับสารภาพต่อพนักงานสอบสวนว่ากระทำความผิดจริง พนักงานอัยการก็จะนำคำให้การของจำเลยที่ให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนยื่นต่อศาล ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องบันทึกในคำให้การของผู้ต้องหาให้มีความชัดเจนว่าได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบแล้วว่าคำให้การของเขาอาจใช้เป็นหลักฐานยืนยันเขาในศาลได้

ทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบเสมอว่าเขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอะไรและแจ้งให้เขาทราบว่าคำให้การอาจยืนยันเขาในศาลได้ ปัญหาเรื่องการไม่แจ้งจึงเกิดขึ้นน้อยมาก เว้นแต่จะพลั้งเผลอไปแต่ถึงจะหลงลืม เมื่อสำนวนมาถึงพนักงานอัยการ ก็จะต้องตรวจสอบว่าได้มีการแจ้งกันหรือไม่ ถ้ามิได้แจ้งพนักงานอัยการก็จะสั่งให้ทำการแจ้งเสียก่อนแล้ว

พนักงานอัยการจึงจะส่งสำนวนต่อไป แต่ก็มีบางที่พนักงานอัยการลืมตรวจสอบ

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติก็มีปัญหาที่น่าพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการสอบคำให้การของผู้ต้องหา ซึ่งมีผลกระทบต่อการบังคับคดีของพนักงานอัยการ กล่าวคือ

1. พนักงานสอบสวนบางคนอาจตั้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาหลายข้อหาโดยไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทำให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติงานตามมาหลายอย่างและเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหามาก เช่น

เมื่อพนักงานสอบสวนตั้งข้อหาผู้ต้องหาหลายฐานความผิด พนักงานสอบสวนก็ต้องพยายามสืบหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ว่าเขาได้กระทำผิดตามที่กล่าวหา ในทางปฏิบัติบางครั้งก็หาพยานหลักฐานได้ไม่ค่อยครบถ้วน หรือบางครั้งก็ลืมไปว่าได้ตั้งข้อหาไว้อย่างไรบ้าง ในกรณีที่เป็นการผิดต่อกฎหมายหลายบทไม่ใคร่มีปัญหามากนักเพราะกล่าวหาว่ากระทำความผิดกรรมเดียวคือ ข้อเท็จจริงอันเดียวกัน แต่ปรับเข้ากฎหมายได้หลายบท เช่น การกระทำความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง โดยไม่ได้รับอนุญาตก็อาจมีความผิดฐานพกพาอาวุธปืนพร้อมกันด้วย ดังนั้นการสอบพยานก็กระทำได้โดยง่าย เช่น ถ้าสามารถหาพยานหลักฐานได้ว่า เจ้าพนักงานจับผู้ต้องหาได้พร้อมอาวุธปืนที่ทางสาธารณะ ก็สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานสำหรับพิสูจน์ความผิดทั้งสองบท

แต่บางครั้งเมื่อตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดหลายกระทง พนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถหาพยานหลักฐานสำหรับพิสูจน์แต่ละกระทงได้โดยชัดเจน เช่น ข้อเท็จจริงในคดีได้ความเพียงว่า ผู้ต้องหากับพวกมีอาวุธปืนติดตัวไปปล้นทรัพย์ได้ใช้ปืนยิงขึ้นฟ้าเพื่อขู่เจ้าทรัพย์ เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็ให้เจ้าทรัพย์เดินไปส่งตนที่ท่าขมิบบาน พนักงานสอบสวนบางคนได้ตั้งข้อหาว่าปล้นทรัพย์โดยมีอาวุธปืน โดยใช้อันยิง พยายามฆ่าผู้อื่น ทำให้เสียทรัพย์เอาตัวบุคคลอื่นไปเพื่อได้มาซึ่งค่าไถ่ มีอาวุธปืนไว้ในครอบครอง โดยไม่ได้รับอนุญาต พกพาอาวุธปืนไปในทางสาธารณะ โดยไม่มีเหตุอันสมควรทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวและตกใจ

เห็นได้ว่าการตั้งข้อหาดังกล่าวบางข้อหาก็ตั้งขึ้นโดยไม่จำเป็นบางข้อหาก็ไม่มีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นเลย เมื่อตั้งขึ้นมาแล้วบางครั้งก็ไม่สามารถหาพยานหลักฐานได้ บางครั้งก็ลืมไปเพราะตั้งขึ้นมาโดยไม่ได้ตั้งใจจะให้เป็นเรื่องจริงจัง บางครั้งพนักงานสอบสวนผู้ตั้งเองไม่ได้ศึกษากฎหมายให้แน่ชัดว่าแต่ละข้อหามีความแตกต่างกัน

2. การตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษสูงมากเกินไปเกินกว่าเหตุ เช่น ข้อเท็จจริงได้ความเพียงว่าผู้เสียหายกับผู้ต้องหาและพวกไล่ทะเลาะวิวาทแล้วชกต่อยกันเมื่อเลิกชกต่อยปรากฏว่าทรัพย์สินผู้เสียหายได้หล่นหายไป ไม่ทราบว่าใครเอาไปตั้งนี้ปรากฏเสมอว่า พนักงานสอบสวนตั้งข้อหาผู้ต้องหาเกี่ยวกับพวกว่าปล้นทรัพย์ อันเป็นข้อหาที่มีโทษสูงมากเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหามากเกินไปในเรื่องระยะเวลาขอฝากขัง

นอกจากนั้นการตั้งข้อหาไวสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งข้อหาว่ากระทำผิดอุกฉกรรจ์ การพิจารณาว่าจะอนุญาตให้มีประกันหรือไม่ก็ต้องกระทำกันอย่างเข้มงวด บางครั้งผู้ต้องหา ก็มิได้รับอนุญาตให้มีประกัน

การตั้งข้อหาฟุ่มเฟือยหรือตั้งข้อหาที่มีโทษสูงไวเกินนี้ นอกจากจะทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อน และทำให้กระบวนการดำเนินคดีอาญาไม่เป็นที่ไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ยังส่งผลมายังพนักงานอัยการในการพิจารณาคดีเพื่อสั่งคดีอีกด้วย

ผู้ต้องหากับสิทธินำสืบพยานหลักฐานของตนในชั้นสอบสวน

ชั้นสอบสวนผู้ต้องหาไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานของตนมาอ้างนำสืบแต่อย่างใด การสอบสวนเป็นเรื่องการดำเนินงานของรัฐโดยเฉพาะ กฎหมายเพียงให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาไว้อย่างประการเท่านั้น เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 11, 14, 132, 134, 135, 138 หรือสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว เป็นต้น ฯลฯ

พยานหลักฐานในการสอบสวน ไม่ว่าในชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด "เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง" หรือพิสูจน์ความผิด หรือเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ ส่วนพยานหลักฐานที่รวบรวมมาได้นั้นจะเป็น คุณหรือไม่เป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เป็นเรื่องการซึ่งพนักงานในการวินิจฉัย ต่อมารู้คดีมีหลักฐานพอฟ้อง (ชั้นพนักงานสอบสวนและอัยการ) หรือมีมูล (ชั้นศาล) หรือไม่เพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้มีการรวบรวมพยานหลักฐาน เฉพาะที่เป็นคุณหรือเป็นโทษ แก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่อย่างใด

อนึ่ง ในชั้นพนักงานสอบสวนนี้ ก็มีการทำความเข้าใจเสนออัยการว่า "ควรสั่ง ฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง" ตามมาตรา 141, 142 ในการเสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องนั้น นอกจากจะเป็น เรื่องข้อกฎหมายแล้วก็อาจมีการเสนอสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากข้อเท็จจริง เช่น กล่าวหาว่า นาย ก. ขับรถยนต์โดยประมาทชน นาย ข. ถึงแก่ความตาย แต่พยานที่พนักงาน สอบสวนรวบรวมมาได้โดยการกล่าวอ้างของผู้ต้องหา หรือที่พนักงานสอบสวนเรียกมาสอบสวน เองก็ตามล้วนแต่ให้การเหมือนกันว่า นาย ก. ขับรถยนต์ด้วยความระมัดระวังใช้ความเร็ว ตามที่กฎหมายกำหนด เป็นความผิดของนาย ข. เองที่เดินออกมาให้ชน จึงสรุปสำนวน ทำความเห็นเสนอควรสั่งไม่ฟ้อง พยานเหล่านี้ล้วนแต่ให้การเป็นคุณแก่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเหตุ ให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจเสนอควรไม่ฟ้องผู้ต้องหา และถ้าถือเป็นพยานของผู้ต้องหา ตามนัยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี (ลักษณะ 8 บทที่ 5 ข้อ 254)¹ พนักงาน

¹ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 ว่า

"ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาเห็นว่าพยานผู้ต้องหาเป็นหลักฐานใช่เป็นผู้วินิจฉัย คดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้อาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวน ที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวพริบสอบสวนตัด หรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสีย แต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดี เพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้น ๆ ก็ได้"

สอบสวนก็ไม่ควรสอบสวนบันทึกปากคำพยานแล้วทำความเห็นเสนอควรถังไม่ฟ้อง

มีปัญหาว่า การที่ผู้ต้องหาเรียนว่า พนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐานอย่างนั้นอย่างนี้ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่ตน ขอให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว การร้องเรียนดังกล่าวมิใช่เป็นการขอให้สอบสวนพยานของผู้ต้องหา ดังที่เขาใจ แต่เป็นเรื่องที่ผู้ต้องหาต้องการเสนอแนะให้เห็นว่า การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานยังไม่ครบถ้วน เป็นการสอบสวนที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ เมื่อได้รับคำร้องจากผู้ต้องหา ก็เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานขั้นต้นจะใช้ดุลพินิจสั่งกรองว่าควรสอบสวนหรือรวบรวมพยานหลักฐานนั้น ๆ หรือไม่¹

มีผู้กล่าวไว้ว่า "พนักงานสอบสวนเมื่อมีผู้มาร้องทุกข์ให้ดำเนินคดี มิใช่ว่าจะมุ่งหาพยานหลักฐานเพื่อฟ้องผู้ต้องหาแต่อย่างใดเลย จะต้องพิจารณาถึงหลักฐานต่าง ๆ เพราะบางครั้งอาจเป็นเรื่องแกล้งกล่าวหากัน ฉะนั้นพนักงานสอบสวนที่จะต้องพยายามสืบหาหลักฐานต่าง ๆ มาพิสูจน์ความผิดที่กล่าวหากันนั้นด้วยหากปรากฏว่าไม่เป็นความจริงผู้ต้องหาจะพ้นจากการที่จะต้องรับโทษ นับว่าเป็นการสอบสวนที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาอย่างยิ่ง"²

ผู้เขียนจึงเห็นว่าถ้าหากการสอบสวนพยานดังกล่าวจะทำให้ข้อเท็จจริงกระจ่างชัดมากขึ้นและเป็นธรรม (ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอบสวน) ก็ควรอย่างยิ่งที่จะดำเนินการ แต่ถ้าพนักงานสอบสวนมีความเชื่อโดยสุจริตใจและโดยมีเหตุสมควรว่า พยานหลักฐานเท่าที่รวบรวมมานั้นพอสรุปสำนวนทำความเห็นเสนอไปยังอัยการได้แล้ว พนักงานสอบสวนก็ย่อมมีอำนาจทำได้ เพราะอยู่ในดุลพินิจของพนักงานสอบสวน แต่ต้องไม่ใช่เรื่องไม่ยอมสอบสวนพยานโดยอ้างว่าเป็นพยานของผู้ต้องหา เพราะเป็นการไม่ชอบด้วยหน้าที่

¹ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ สร.1601/1224 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2523 เรื่องการหาหรือการตีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

² พล.ต.ต.สืบ พงษ์สุวรรณ, "การให้ความเป็นธรรมในการสอบสวนและสิทธิของผู้ต้องหา" (เอกสารการสัมมนานักกฎหมายแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 เรื่องบทบาทของนักกฎหมายในสังคมปัจจุบัน ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 16 - 18 มกราคม 2513), หน้า 119.

อย่างไรก็ดี หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานตามคำร้องขอของผู้ต้องหา และสรุปสำนวนเสนอความเห็นไปยังอัยการ ต่อมาความไปปรากฏในชั้นอัยการว่าการสอบสวนพยานหลักฐานนั้น ๆ จะทำให้ข้อเท็จจริงในคดีกระจ่างชัดมากขึ้นและเป็นธรรม อัยการซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกลั่นกรองการสอบสวนคดีอาญาและเป็นผู้ออกคำสั่งฟ้อง ไม่ฟ้องในที่สุด ก็ย่อมมีอำนาจออกคำสั่งตามมาตรา 143 ให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมได้ เพราะการสั่งคดีไปโดยที่ข้อเท็จจริงยังไม่ชัดแจ้ง เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ดังนั้นจึงมีบางท่านวิจารณ์ว่า การที่ระเบียบกรมตำรวจฯ ข้อ 254 กำหนดว่าตามปกติพนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องสืบพยานฝ่ายผู้ต้องหาจึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องการสอบสวนและมีผลเสียคือ อาจทำให้พนักงานสอบสวนบางคนตั้งรูปคดีไวลวงหน้าว่าการสอบสวนไปในทางที่จะเสนอสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง แทนที่จะสอบสวนไปอย่างกลาง ๆ

ปัญหาที่ควรพิจารณาต่อไป คือการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาและเรื่องหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว

ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 8 บทที่ 6 ข้อ 255 กำหนดให้มีการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาเนื่องจากพยานบุคคลมีความสำคัญต่อการพิจารณาคดีในชั้นศาล กล่าวคือ การอั้งบันทึกรับจับกุม ซึ่งเป็นพยานชั้นที่สองนั้นควรจะต้องนำพยานบุคคลเข้าสืบประกอบ และบันทึกคำให้การขึ้นสอบสวนหรือสรรพเอกสารอื่นในส่วนงานการสอบสวนแม้จะอ้างเป็นพยานหลักฐานได้แต่ก็จำเป็นต้องมีพยานบุคคลนำสืบประกอบ ยิ่งในคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง ในทางปฏิบัติก็จำเป็นต้องมีพยานบุคคลเข้าสืบเพื่อให้ศาลเชื่อตามฟ้อง โจทก์

ดังนั้นระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 6 ข้อ 255 จึงกำหนดไว้ดังนี้ "พยานสำคัญในคดีอาญา สมควรจัดการป้องกัน คือ

1. พยานนั้นเป็นพยานหลักฐานสำคัญในคดีนั้น และ
2. พยานเป็นผู้ไม่มีหลักแหล่งอยู่ที่มั่นคง หรือทางสืบสวนมีเหตุผลน่าเชื่อว่าถ้าจะปล่อยให้พยานอยู่ในที่เดิมแล้ว จะเกิดอันตรายเสียก่อนที่พยานจะได้เบิกความก็ดี หรือปรากฏว่าสื่อสายฝ่ายผู้ต้องหาได้พยายามจัดการที่จะให้พยานหลบหนีไปเสียก่อนก็ดี

ให้พนักงานสอบสวนรายงานชี้แจง เหตุผล พร้อมด้วยอัตรา เบี้ยเลี้ยง เป็นรายวัน ตามความเหมาะสมแก่สภาพแห่งท้องถิ่นและฐานะของพยานให้กรมตำรวจทราบ และส่งการต่อไป

เมื่อได้รับคำสั่งกรมตำรวจให้จัดการป้องกันพยานแล้ว ให้พนักงานสอบสวนที่มีตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป อธิบายความประสงค์ให้พยานทราบโดยตลอดเมื่อพยานตกลงให้บันทึกตามแบบ (ก) และลงชื่อไว้เป็นสำคัญ และให้จัดสถานที่ให้พยานกินอยู่อาศัยหลับนอน (ไม่ใช่เป็นการควบคุม เมื่อพยานมีกิจธุระไปที่ใดก็ให้ไปได้ โดยบอกให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบก่อน แล้วอยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าพนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาหาทางป้องกันพยานด้วยดี)"

ข้อ 256 "เมื่อใดตกลงกับพยานแล้ว ให้ทำคำร้องตามแบบ (ข) เพื่อยื่นต่อศาลโดยเร็ว เพื่อบอกปากเสียงในส่วนแก่เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติต่อพยานไว้เป็นหลักฐานด้วย ทั้งนี้เพื่อขอให้ศาลรีบพิจารณาคดีนั้นโดยเร็ว"

ศูนย์วิทยุตำรวจพยามกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างแบบ ก.

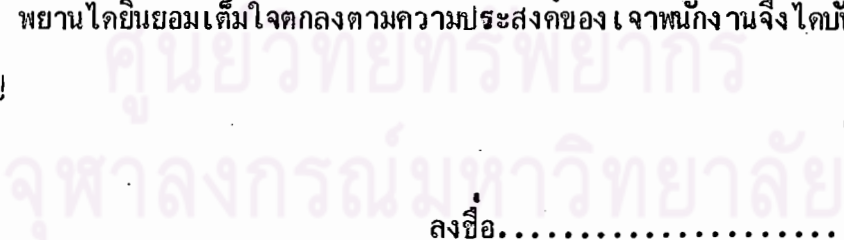
ณ ที่

วันที่ เดือน พ.ศ.....

ไต่เรียก พยานในคดี.....
มาอธิบายต่อหน้า.....ว่าในคดีนี้.....
จะเป็นพยานสำคัญ และจำเป็นต้องเบิกความในศาลต่อไป แต่.....
ไม่มีหลักแหล่งที่อยู่มั่นคงแน่นอน เกรงว่าจะติดตามตัวไต่เรียกในเวลาต้องการ เบิกความจะทำให้
ขัดข้องและไม่สะดวกแก่การพิจารณาของศาล

ฉะนั้น เพื่อให้สะดวกแก่เจ้าพนักงานในการเรียกร้องพยานจึงขอให้พยานมาอยู่
.....ที่.....
ซึ่งเจ้าพนักงานจะจัดให้อาศัยชั่วคราวโดยเจ้าพนักงานจะจ่ายค่าเบี้ยเลี้ยงหรือค่าป่วยการทดแทน
ค่าที่พยานต้องเสียเวลารอคอยเบิกความเป็นรายวัน ๆ ละบาท จนกว่าจะได้เบิก
ความสำเร็จ หากพยานจะมีธุระไปที่ใดชั่วคราวจะต้องบอกขออนุญาตเจ้าพนักงานเสียก่อน จะเป็น
ที่พอใจพยานหรือไม่.....

พยานไต่ยืนยันยอมเต็มใจตกลงตามความประสงค์ของเจ้าพนักงานจึงได้บันทึกลงชื่อไว้
เป็นสำคัญ

ลงชื่อ.....พยาน
ลงชื่อ.....เจ้าพนักงาน
ลงชื่อ.....ผู้ตั้งเป็นพยาน

ตัวอย่างแบบ ข.

ใจความในคำร้องแบบ ข.

ข้อ 1 ในคดีที่อัยการยื่นข้อหาว่า.....
จำเลยไว้ต่อศาลนั้นในคดีนี้พยานสำคัญที่จะเบิกความในเรื่องนี้ คือ.....
แต่.....(ตามที่วางนี้ให้กรอกข้อความลงตามความจริงว่า
พยานไม่มีหลักแหล่งที่อยู่มั่นคง หรือสืบสวนได้ความว่าพวกจำเลยได้จัดการที่จะทำลายล้าง
อย่างไรอยู่)

ข้อ 2 เจ้าพนักงานเกรงว่าบางที่อาจจะเห็นเหตุให้พยานหลบหนีไปเสีย ไม่สามารถ
จะติดตามมาเบิกความได้ หรือจะมีอันตราয়เกิดแก่พยานที่ได้เบิกความเป็นพยานเป็นต้น
เจ้าพนักงานจึงได้ขอร้องให้พยานตกลงอยู่ที่.....
.....
เพื่อให้เจ้าพนักงานมีโอกาสได้ดูแลป้องกันรักษาไว้ชั่วคราว และกับขอร้องว่า ถ้าพยานมีกิจ
ไปที่ใดให้พยานบอกต่อเจ้าพนักงานให้ทราบก่อน โดยเจ้าพนักงานยอมจ่ายค่าพาหนะหรือค่า
เบี้ยเลี้ยงให้แก่พยานเป็นรายวัน ๆ ละบาท พยานได้ตกลงด้วยความเต็มใจแล้ว

ขอความกรุณาต่อศาลได้โปรดพิจารณาคดีนี้ เพื่อไม่เป็นการลำบากต่อเจ้าพนักงาน
ซึ่งจะรักษาคดีให้เป็นไปโดยความยุติธรรมนั้นด้วย

คุณยี่วิทย์ทรัพย์ากร
จุพาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

.....

.....พนักงานสอบสวน

แม้จะมีระเบียบดังกล่าว แต่ก็ยังปรากฏว่าศาลพิจารณายกฟ้อง โจทก์เป็นจำนวน ไม่น้อยเนื่องจากพยานสำคัญของคดีหลบหนีไป ปัญหาที่ควรพิจารณาคือ การสร้างระบบป้องกันพยานหนี โดยให้ความคุ้มครองพยาน และมีมาตรการคุ้มครองพยานที่เพียงพอหรือยัง กล่าวคือ การปฏิบัติของเจ้าพนักงานไต่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ ขั้นตอนในการรายงาน ชี้แจงและการส่งของผู้มีอำนาจเป็นไปโดยละเอียดถี่ถ้วน และรวดเร็วปานใด เพราะความ ล่าช้าในการส่งก็อาจถือได้ว่าขาดมาตรการที่ดีพอ สำหรับพยานบางครั้งที่ได้รับความคุ้มครอง เฉพาะตนถือได้ว่าไม่เพียงพอ เพราะครอบครัวอาจต้องลำบากหรือถูกคุกคามได้และพยานได้ รับความมั่นใจเพียงพอว่าหลังจากเบิกความแล้ว พยานจะได้รับความปลอดภัย

หลักประกันในการขอลดปล่อยชั่วคราวตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 7 บทที่ 2 ข้อที่ 188 มีไว้ดังนี้ "เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยตัวไปให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาตั้งต้องการ

หลักประกันมี 3 ชนิด คือ

- (1) มีเงินสดมาวาง
- (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง
- (3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์"

ข้อ 189 "เงินสดที่จะรับเป็นหลักประกันนั้น ให้ใช้เงินตราของรัฐบาลไทยเท่านั้น

หลักทรัพย์ที่จะรับเป็นหลักประกันนั้น ห้ามรับหลักทรัพย์อย่างอื่นนอกจากพันธบัตรของ รัฐบาล และโฉนดที่ดินนั้นหากมีผู้อื่นนอกจากผู้ร้องขอประกันเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมอยู่ด้วย ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมนั้นด้วย

ตัวทรัพย์สินมิใช่หลักทรัพย์ เช่น เครื่องทองรูปพรรณและสิ่งอื่น ๆ ทำนองเดียวกัน ห้ามมิให้รับไว้เป็นหลักประกัน เพราะเกี่ยวแก่การชำนานาญของซึ่งพนักงานสอบสวนไม่มีความ ชำนานาญอาจเกิดการยุ่งยากได้

ตามธรรมดาในหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ชอบที่จะใช้หลักประกันในประเภทที่ 3 กล่าวคือ ให้มีบุคคลที่ไว้วางใจ และมีหลักทรัพย์แสดงเป็นหลักในการให้ประกัน ส่วนหลักประกันในประเภทที่ 1 และ 2 นั้น ใช้เฉพาะแต่ในกรณีจำเป็นที่ไม่อาจหาประกันในประเภทที่ 3 ได้เท่านั้น . . ."

ในทางปฏิบัติหลักประกันตามข้อ 188 (3) นั้น ไม่เคยจะใช้กระทำการ แม้ว่าจะมีข้อ 189 วรรคท้าย กำหนดให้เป็นหลัก ส่วนหลักประกันตามมาตรา 188 (1) และ (2) นั้น ใช้เฉพาะแต่ในกรณีจำเป็นเพราะไม่อาจหาหลักประกันในประเภทที่ 3 ได้เท่านั้น จึงเห็นได้ว่าทางปฏิบัติก็ระเบียบการตำรวจนั้นขัดกัน

ปัญหาที่ควรพิจารณาคือ ควรจะกวดขันให้ปฏิบัติตามระเบียบให้เคร่งครัดขึ้น หรือยกเลิกระเบียบวรรคนี้ให้ปฏิบัติโดยอิสระ แล้วแต่สะดวกในการที่ผู้ขอประกันจะเลือกหลักประกันข้อใดก็ได้ กล่าวคือถ้ามุ่งควบคุมอาชญากรรมหรือรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหลักแล้ว ก็จำเป็นต้องเข้มงวดในการให้ประกันจำเป็นต้องกวดขันให้ปฏิบัติตามระเบียบให้เคร่งครัดขึ้น แต่ถ้ามุ่งรักษาสีทธิเสรีภาพผู้ต้องหาเป็นหลักก็ควรยอมรับว่าจะใช้หลักประกันชนิดใดก็ได้ ตามข้อ 188 (1) ถึง (3) แล้วแต่ความสะดวกของผู้ขอประกัน

ในกรณีหลักทรัพย์กำหนดให้เฉพาะพันธบัตรของรัฐบาล และโฉนดที่ดิน

ถ้าเทียบกับหลักประกันอื่นที่ไม่ใช่เงินสดในการขอลอญตัวชั่วคราวในชั้นศาลแล้ว จะเห็นว่ากว้างกว่าระเบียบการตำรวจที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนถือปฏิบัติไว้แต่เดิม แต่ปัจจุบันนี้กรมตำรวจก็มีระเบียบกรมตำรวจ ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2526 ลงวันที่ 5 กันยายน 2526 ขยายหลักประกันทำนองเดียวกับหลักปฏิบัติของศาล ดังนี้

"ข้อ 189 เงินสดที่จะรับเป็นหลักประกันนั้น ให้ใช้เงินตราของรัฐบาลไทยเท่านั้น หลักทรัพย์ที่จะรับเป็นหลักประกันนั้น ห้ามรับหลักทรัพย์อย่างอื่นนอกจากที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้

1. โฉนดที่ดินซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินได้ประเมินราคาแล้ว หรือพนักงานสอบสวนเชื่อว่าที่ดินมีราคาสูงไม่น้อยกว่าสอง เท่าของจำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน
 2. หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3. ก.) ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินได้ประเมินราคาแล้ว หรือพนักงานสอบสวนเชื่อว่าที่ดินมีราคาสูงไม่น้อยกว่าสอง เท่าของจำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน
 3. พันธบัตรรัฐบาล
 4. สลากออมสินและสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำ
 5. ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร
 6. ตัวแลกเงินที่ธนาคาร เป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว
 7. ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคาร เป็นผู้ออกตัว
 8. เช็คที่ธนาคาร เป็นผู้ส่งจ่ายหรือรับรอง
 9. หนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน
- ก. การรับพันธบัตรรัฐบาลหรือสลากออมสิน หรือสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำ เป็นหลักประกัน

1. พนักงานสอบสวนจะรับพันธบัตรรัฐบาลหรือสลากออมสินหรือสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำ เป็นหลักประกัน ตามราคามูลค่าที่กำหนดไว้ในพันธบัตรรัฐบาลหรือสลากออมสิน หรือสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำ
2. ในกรณีที่เจ้าของหลักทรัพย์มายื่นด้วยตนเอง ให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบบัตรประจำตัวว่าเป็นบุคคลเดียวกับที่มีชื่อระบุไว้ในพันธบัตรรัฐบาล หรือสลากออมสินหรือสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำที่นำมายื่นให้เป็นการถูกต้อง

ในกรณีที่เจ้าของหลักทรัพย์ไม่อาจนำหลักทรัพย์มายื่นได้ด้วยตนเอง ให้เจ้าของหลักทรัพย์ทำใบมอบอำนาจให้ผู้อื่นมายื่นแทนและให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบบัตรประจำตัวของผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจให้เป็นการถูกต้อง เช่นกัน

3. เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับพันธุบัตรรัฐบาลหรือสลากออมสินหรือสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำดังกล่าวไว้เป็นหลักประกันแล้ว ให้รีบแจ้งย้ายไปยังธนาคารแห่งประเทศไทยหรือธนาคารออมสินซึ่งเป็นนายทะเบียนพันธุบัตรรัฐบาลหรือสลากออมสินหรือเงินฝากออมสินประเภทประจำ แล้วแต่กรณีโดยเร็วที่สุด

4. แบบหนังสือแจ้งการอายัดของพนักงานสอบสวนที่มีไปถึงธนาคารนั้น ให้พนักงานสอบสวนใช้ตามแบบท้ายระเบียบนี้

5. เมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลง ให้พนักงานสอบสวนรีบแจ้งยกเลิกการอายัดเป็นหนังสือไปยังธนาคารแห่งประเทศไทยหรือธนาคารออมสินที่รับแจ้งการอายัดโดยเร็ว

ข. การรับไบบังเงินฝากประจำของธนาคาร (Certificate of fixed deposit) ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว หรือตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัวเป็นหลักประกัน

1. เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบความถูกต้องของหลักทรัพย์ พนักงานสอบสวนจะรับเป็นหลักประกันเฉพาะไบบังเงินฝากประจำ ตัวแลกเงิน หรือตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งของสถานีตำรวจหรือที่ทำการ เป็นผู้ออกหรือเป็นผู้รับรองก็ได้

2. ในกรณีที่มีข้อสงสัย ให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบความถูกต้องของลายมือชื่อ และอำนาจกระทำการของผู้ลงลายมือชื่อในหลักทรัพย์จากสมุดตัวอย่างลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามแทนธนาคาร (Authorized signature) ของธนาคาร หรือที่เรียกว่า "สมุดเขียว" หรือตรวจจากตัวอย่างลายมือชื่อผู้มีอำนาจลงนามแทนธนาคารที่ธนาคารส่งให้พนักงานสอบสวนและอาจตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารทางโทรศัพท์ด้วยก็ได้

3. การรับหลักทรัพย์ประเภทนี้เป็นหลักประกัน ให้รับได้เฉพาะเมื่อผู้มีชื่อเป็นเจ้าของไบบังเงินฝากประจำหรือผู้ทรงตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินได้ยื่นด้วยตนเอง และเมื่อได้ตรวจสอบว่าผู้นั้นเป็นเจ้าของหรือผู้ทรงที่แท้จริงกับได้สลักหลังหลักทรัพย์มอบให้แล้ว

4. สำหรับกรณีตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น ไม่พึงรับเป็นหลักประกัน หากวันถึงกำหนดใช้เงินเกินสามปีนับแต่วันที่ออกตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น
5. เมื่อพนักงานสอบสวนรับหลักทรัพย์ประเภทนี้เป็นหลักประกันแล้วให้รีบแจ้งอายุคดีไปยังธนาคารผู้รับฝากเงิน ผู้รับรอง หรือผู้ออกตั๋ว แล้วแต่กรณี โดยเร็วที่สุด
6. แบบหนังสือแจ้งการอายัดของพนักงานสอบสวนที่มีไปถึงธนาคารนั้น ให้พนักงานสอบสวนพิจารณาใช้ตามแบบท้ายระเบียบนี้
7. เมื่อตั๋วแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงินที่พนักงานสอบสวนรับไว้เป็นหลักประกันถึงกำหนดใช้เงินในวันใด ให้ดำเนินการนำขึ้นเพื่อให้ใช้เงินโดยเร็ว และให้ถือว่าจำนวนเงินที่ได้รับมาเป็นหลักประกันต่อไป
8. เมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลง ให้พนักงานสอบสวนรีบแจ้งยกเลิกการอายัดเป็นหนังสือไปยังธนาคารที่รับแจ้งการอายัดไว้โดยเร็ว
 - ค. การรับเช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรองเป็นหลักประกัน
 1. เช็คที่ไม่ไต่ลงวันที่หรือลงวันที่ล่วงหน้า ไม่พึงรับไว้เป็นหลักประกัน
 2. ให้ถือว่าการรับเช็คเป็นหลักประกันเป็นการรับหลักประกันประเภทเงินสด และให้ดำเนินการเรียกเก็บเงินตามเช็คทันที
 - ง. การรับหนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระระเบียบปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกันเป็นหลักประกัน
 1. พนักงานสอบสวนจะรับแต่เฉพาะหนังสือรับรองของธนาคารในจังหวัดเดียวกับที่ตั้งของสถานีตำรวจหรือที่ทำงารก็ได้

2. ในกรณีที่มิใช่ข้อสงสัยให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบความถูกต้องของหนังสือรับรองของธนาคาร โดยการตรวจสอบลายมือชื่อและอำนาจกระทำการของผู้ลงลายมือชื่อในหนังสือรับรองหรือตรวจสอบกับธนาคารเพื่อขอคำยืนยัน

สำหรับ โฉนดที่ดิน ซึ่งหมายรวมถึงโฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และตราจองที่ใดตราว่าได้ทำประโยชน์แล้วนั้น หากมีผู้อื่นนอกจากผู้ร้องขอประกันเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมอยู่ควยต้องได้รับอนุญาตจากผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมนั้นควย

ทรัพย์สินอื่น เช่น เครื่องทองรูปพรรณและสิ่งอื่น ๆ ทำนองเดียวกัน ห้ามมิให้รับไว้เป็นหลักประกัน เพราะพนักงานสอบสวนไม่มีความรู้หรือความชำนาญเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินหรือสิ่งของนั้น ๆ

ตามธรรมดาในหน้าที่ของพนักงานสอบสวนชอบที่จะใช้หลักประกันตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ ให้ใช้หลักประกันประการที่ 1 และที่ 2 คือ มีเงินสด และหลักทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ใน 1 - 9 มาวาง ส่วนหลักประกันประการที่ 3 นั้น ใช้เฉพาะกรณีจำเป็นซึ่งไม่อาจหาหลักประกันประการที่ 1 และที่ 2 ได้เท่านั้น"

ปัญหาในชั้นพนักงานอัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้เพ่งเล็งไปที่การสอบสวนคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวนเป็นหลัก กล่าวคือ กฎหมายได้แยกการสอบสวนและการฟ้องคดีออกจากกันโดยเด็ดขาด การสอบสวนคดีอาญาตั้งแต่การรับคำร้องทุกข์สืบสวน จับกุม สอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน จนกระทั่งสรุปสำนวนเสนอความเห็นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนโดยตลอด อัยการจะเข้าเกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้ส่งสำนวนและความเห็นมาให้แล้วเท่านั้น จากนั้นอัยการจึงจะพิจารณาว่าควรสั่งฟ้องสั่งไม่ฟ้อง หรืองดการสอบสวน หรือสั่งสอบสวนเพิ่มเติม ฯลฯ

ในรายงานการประชุมของคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 เกี่ยวกับเหตุผลของผู้ร่างในการแยกอำนาจสอบสวนคดีอาญากับอำนาจฟ้องคดีอาญาออกจากกันว่ามีอยู่อย่างไรก็ไม่ได้อธิบายไว้ อย่างไรก็ตาม หากสันนิษฐานถึงเหตุผลดังกล่าว ก็คงสรุปได้ว่า กฎหมายต้องการให้อัยการวางตัวเป็นกลางในการดำเนินคดีอาญาโดยเกรงว่า หากให้อัยการเข้าร่วมในการสอบสวนตั้งแต่ต้นจะทำให้มีความลำเอียงเชื่อว่าผู้ต้องหา กระทำผิด หรือไม่กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา และในชั้นพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ความรู้สึกดังกล่าว ก็จะทำให้เสียความเที่ยงธรรม จึงไม่ควรให้อัยการเข้าร่วมการสอบสวน แต่ให้ทำหน้าที่เป็นผู้กลั่นกรองสำนวนโดยเฉพาะ¹ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(1) ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการสั่งคดี

ปัญหาดังกล่าวนี้เกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมา การรวบรวมพยานหลักฐานที่ยังไม่ครบถ้วนหรือเพิ่มเติม ส่วนที่ยังบกพร่อง ตลอดจนการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องหรืองดการสอบสวน ฯลฯ ซึ่งการดำเนินการขั้นนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับพนักงานสอบสวน ดังนั้น หากการประสานงาน เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพก็จะส่งผลกระทบต่อเรื่องไปถึงขั้นดำเนินคดีในศาลด้วยเสมอ

การส่งและรับสำนวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้กำหนดเวลาไว้ว่า พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนให้อัยการเมื่อใด ขึ้นอยู่กับพนักงานสอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142) อย่างไรก็ตาม การสอบสวนสอบสวนเสร็จสิ้น ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้เช่นกันคงมีแต่ มาตรา 130 บัญญัติว่า "ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย" ส่วนจะสอบสวนเสร็จสิ้นเมื่อใดขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและความยากง่ายของการสอบสวนเป็นเรื่อง ๆ ไป

¹ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

ในกรณีที่พนักงานสอบสวน สอบสวนเสร็จสิ้นและเสนอข้อหาโดยอ้อมเป็นผลเสีย สำหรับการปฏิบัติงานของอัยการและสาธารณชนเท่านั้น เพราะ

ก. อัยการไม่มีเวลาตรวจสอบสำนวนใดละเอียดยี่ดวัน ทำให้การอำนวยความสะดวก ธุรกรรมแก่ประชาชนได้ผลน้อย

ข. กรณีที่พยานหลักฐานในสำนวนยังไม่แน่ชัดเพียงพอซึ่งจำต้องมีการสอบสวน เพิ่มเติม การสอบสวนดังกล่าวย่อมไม่ได้ผลดี เพราะไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการแสวง หาพยานหลักฐานเพิ่มเติม

ค. พยานหลักฐานต่าง ๆ อาจกระจัดกระจายสูญหายไปบ้าง ซึ่งเป็นผลเสียต่อ ประโยชน์สาธารณชน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองในด้านการป้องกัน ปราบปรามอาชญากรรม กรณีพนักงานสอบสวนเสนอสำนวนการสอบสวนล่าช้า อาจจะ เกิดจากส่งสำนวนผ่านคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 207/2500 เรื่องวางระเบียบเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกรณีผู้ต้องหาประกันตัวทำให้พนักงานสอบสวนพอใจทำการสอบสวนเมื่อใดก็ตามที่เหมือนนั้น ซึ่งเป็นการผ่านคำสั่งกระทรวงมหาดไทย จากข้อความควมที่ส่ง ส่วนราชการ กระทรวงมหาดไทย ที่ มท.0310/4419 ลงวันที่ 3 ธันวาคม 2523 เรื่องการสอบสวนคดีอาญา ข้อ 4 ที่กำหนดให้ พนักงานสอบสวน จะต้องกระทำโดยมิชักช้าในโอกาสแรกที่พบตัวบุคคลนั้น (บุคคลในฐานะพยาน, ฐานะผู้ต้องหา) หรือความล่าช้าในการส่งสำนวนอาจจะเกิดจากพนักงานสอบสวน สอบสวนเสร็จสิ้น หรือปิดสำนวนการสอบสวนแล้วแต่ก็ยังไม่ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา สั่งทันที

โดยมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 207/2500 เรื่องวางระเบียบเกี่ยวกับประมวล กฎหมายวิธีพิจารณา ฯลฯ ได้กำหนดไว้ (2) ว่า

"ในกรณีที่พนักงานสอบสวน เห็นควรสั่งฟ้องและส่งสำนวนกับตัวผู้ต้องหาไปยัง พนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 วรรค 3 นั้น ให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวน ไปให้ถึงพนักงานอัยการโดยเร็ว และให้พนักงานอัยการ มีเวลาพอที่จะวินิจฉัยจัดการได้อย่างน้อย 2 วัน ก่อนวันหมดอำนาจควบคุม หรือวันครบ กำหนดที่ศาลสั่งขังแล้วแต่กรณี"

ในทางปฏิบัติก็ยังมีพนักงานสอบสวนที่ฝ่าฝืนเป็นประจำ เนื่องจากไม่มีการลงโทษใด ๆ

(2) ปัญหาการสั่งสอบสวนเพิ่มเติม

การสอบสวนเพิ่มเติมจัดเป็น "หัวใจ" ของการกระทำหน้าที่ผู้กลั่นกรองคดี ของอัยการ กล่าวคือเมื่อพนักงานสอบสวนที่ส่งสำนวนมายังอัยการ อัยการก็จะพิจารณาว่า คดีมีหลักฐานพอเพียงที่จะสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง งดการสอบสวน ยุติคดี (กรณีพนักงานสอบสวน เปรียบเทียบมาแล้ว)

แต่หากอัยการตรวจสอบแล้วเห็นว่า พยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนยังไม่ชัดเจน หรือยังไม่พอเพียงก็มีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติว่า เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อนให้พนักงานอัยการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้องแต่ไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป

(ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราวควบคุมไว้หรือขอให้ศาลสั่งแล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในกรณีมาตรการซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆาตยหรือตายอยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง"

วิธีการดังกล่าวข้างต้น ในทางปฏิบัติมีอุปสรรคข้อขัดข้องไม่น้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ เช่นกัน ซึ่งจำแนกออกได้หลายประการ เช่น

ระยะเวลา

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า อัยการจะมีโอกาสตรวจสำนวนได้ละเอียดเพียงใด ขึ้นอยู่กับพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาช้าหรือเร็ว เพราะอำนาจการควบคุมและฝากขังผู้ต้องหา รวมอยู่กับพนักงานสอบสวน

การส่งสำนวนให้อัยการล่าช้ามักจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนซึ่งพนักงานสอบสวนไม่ถูกผูกมัดให้เร่งส่งสำนวนไปยังอัยการ เหมือนเช่นกรณีฝากขัง ดังนั้น ปรากฏอยู่เสมอว่าพนักงานสอบสวนเสนอสำนวนไปยังอัยการล่าช้ากว่าปกติ บางคดีใช้เวลาหลายเดือน

ผลเสีย ที่เกิดขึ้นก็คือ ในกรณีที่อัยการจำเป็นต้องสั่งสอบสวนเพิ่มเติมพยานหลักฐานต่าง ๆ มักจะสูญหายกระจัดกระจายไปแล้ว รวมทั้งพยานบุคคลอาจจะย้ายภูมิลำเนา หรือจำรายละเอียดเหตุการณ์ได้ไม่แม่นยำเหมือนเกิดเหตุการณ์ใหม่ ๆ ทำให้การวินิจฉัยสั่งคดีของอัยการต้องได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วย ¹

¹ สุจินต์ ทิมสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

นอกจากนี้บางครั้งพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมายังอัยการโดยเหลือระยะเวลาการฝากขังระหว่างการสอบสวนสำหรับอัยการเพียงเล็กน้อย การส่งสอบสวนเพิ่มเติมย่อมไม่อาจทำได้ทันภายในกำหนดเวลาที่เหลือ ทำให้อัยการต้องพิจารณาพยานหลักฐานเท่าที่มีอยู่ในสำนวนเท่านั้น ¹

การส่งสอบสวนเพิ่มเติม มีปัญหาที่เกิดขึ้นเรื่องหนึ่งที่ว่าน่าสนใจอย่างยิ่ง ²

การบันทึกคำให้การพยานขึ้นอัยการ

การบันทึกคำให้การดังกล่าวเป็นไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ซึ่งบัญญัติว่า "ฯลฯ . . .

ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นสมควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป"

การสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้ซักถามเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง เพื่อให้ข้อเท็จจริงที่อัยการเห็นว่ายังไม่ชัดเจน หรือขาดตกบกพร่องให้มีความชัดเจนมากขึ้นอันจะช่วยให้การสั่งคดีของอัยการเป็นไปโดยถูกต้อง

ปกติพนักงานอัยการไม่นิยมใช้วิธีให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาให้ซักถาม แต่จะใช้วิธีแจ้งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนปากคำพยานคนนั้นเอง แล้วส่งคำให้การเพิ่มเติมมายังอัยการ อย่างไรก็ตามบางครั้งก็มีความจำเป็นต้องให้พยานมาให้ซักถาม เช่น เมื่อสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมแล้ว แต่ข้อเท็จจริงยังไม่ชัดเจนหรือเป็นคดีที่ยู่ยาก เช่น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

² ดูหน้า 48 - 49.

คดีฉ้อโกง ยักยอก ความผิดเกี่ยวกับธุรกิจ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งและมีประเด็นที่ต้องซักถามเป็นจำนวนมากไม่สะดวกแก่การที่จะแจ้งให้พนักงานสอบสวนซึ่งไม่ถนัดในทางแพ่งทำการสอบสวนเพิ่มเติมมาให้ เพราะอาจจะไม่ได้ประเด็นครบถ้วน นอกจากนี้ก็คือในแง่จิตวิทยา¹ แต่การที่นำควัพยานมาซักถามนี้ บางครั้งก็ได้ข้อเท็จจริงที่ตรงข้ามกับชั้นสอบสวนเดิม เป็นเหตุให้อัยการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งขัดกับความเห็นของพนักงานสอบสวน บางครั้งทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน โดยพนักงานสอบสวนอาจเข้าใจว่าอัยการเลือกจดเอาตามใจชอบ กรมอัยการจึงวางแนวปฏิบัติภายในไว้ให้ปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด² ซึ่งเป็นการป้องกันเพียงความไม่เข้าใจกัน

(3) ปัญหาในการสั่งคดี

การสั่งคดีของอัยการในที่นี้หมายถึง การพิจารณาสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนส่งมา รวมทั้งการพิจารณาผลการดำเนินคดีในศาลทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แล้วออกคำสั่งซึ่งมีผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อกดี เช่น สั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งฟ้อง หรือสั่งอุทธรณ์ ไม่อุทธรณ์ เฉพาะอัยการผู้ออกคำสั่งนั้น "ในฐานะผู้ตรวจสอบสำนวน"

ปกติการสั่งคดีของอัยการจำแนกออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- ก. การสั่งงดการสอบสวนตามมาตรา 140
- ข. การสั่งให้ความเห็นชอบคดีที่พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบตามมาตรา 142

และ 144

- ค. การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องตาม มาตรา 143 (รวมทั้งการสั่งอุทธรณ์และฎีกา หรือไม่อุทธรณ์ และไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์และถอนฎีกา)

¹ คู่มือหน้า 41 - 43.

² คู่มือสั่งกรมอัยการพิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงอรรถปริษาชนูปการ วันจันทร์ที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 หน้า 51 - 59. และดู เอกสารการประชุมอัยการจังหวัดและอัยการพิเศษประจำเขตหัวราชอาณาจักร พ.ศ. 2510.

ในที่นี้จะขอลงกล่าวถึงการสังคดีตามข้อ ก. เท่านั้น

การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องนั้นนับว่าเป็นคำสั่งที่มีผลสำคัญในกระบวนการยุติธรรมเพราะกรณีสั่งฟ้องก็จะมีกรยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้วคำเนิคดีในศาลต่อไปจนตลอดชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา ส่วนกรณีสั่งไม่ฟ้องก็ทำให้คดีสิ้นสุดเฉพาะชั้นอัยการผู้ออกคำสั่งนั้นในฐานะผู้ตรวจสอบสำนวนและต้องดำเนินการต่อไปตามมาตรา 145 คือ เสนอผู้ว่าราชการจังหวัด หรืออธิบดีกรมตำรวจแล้วแต่กรณี

อย่างไรก็ดี หลักเกณฑ์การสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของอัยการนั้น ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติไว้กว้าง ๆ เพียงว่า

"เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อนให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

- (1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ดูไม่เห็นชอบด้วยก็สั่งให้ฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป
- (2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งไม่ฟ้อง"

เมื่อใดควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องจึงเป็นเรื่องที่ต้องหาหลักเกณฑ์กันเอง

ก. การสั่งฟ้อง การสั่งฟ้องนั้นไม่มีใครมีปัญหาในเรื่องถ้อยคำหรือหลักเกณฑ์มากนักปกติอัยการส่วนใหญ่จะเขียนความเห็นสรุปข้อเท็จจริงพอสมควรแล้ว สรุปความเห็นด้วยถ้อยคำ ว่า "คดีมีหลักฐานพอฟ้อง เห็นควรสั่งฟ้อง"

อย่างไรก็ดี มีข้อน่าพิจารณาว่า คำว่าหลักฐานพอฟ้อง หมายความว่าอย่างไร ใครเป็นผู้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า ออกจะอธิบายความหมายไต่ถามพอสมควร

ดังนั้น จึงต้องพิจารณาก่อนว่าการฟ้องคดีอาญามีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร

จะเห็นได้ว่า การฟ้องคดีมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำตัวผู้ซึ่งตามพยานหลักฐานมีเหตุควรเชื่อว่า ได้กระทำความผิดกฎหมายมาพิจารณาคดีในศาล เพื่อให้มีการลงโทษผู้นั้นตามความผิดที่ได้กระทำความผิด

เมื่อพิจารณาตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวการฟ้องคดีอาญาจึงควรมีหลักเกณฑ์ว่า

1. ตามพยานหลักฐานประกอบด้วยข้อกฎหมายแล้วมีเหตุควรเชื่อว่า ได้กระทำความผิดกฎหมายและ
2. พยานหลักฐานดังกล่าวมีเพียงพอสำหรับพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นในศาลเพื่อให้ศาลลงโทษตามฟ้อง

การฟ้อง โดยอาศัยเพียงมีเหตุควรเชื่อว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมายอย่างเดียวเป็นการผูกพันทางจิตใจของผู้ฟ้องฝ่ายเดียว ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมายตามข้อกล่าวหา แต่ไม่ได้นำถึงในแง่กฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนจะพอเพียงพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่ เช่น ไซถอยคำว่า "ควรมอบคดีให้ศาลเป็นผู้พิจารณา หรือแม้พยานหลักฐานไม่พอเพียงแต่เพื่อผลในการป้องกันและปราบปรามจึงควรฟ้อง" ฯลฯ

คำพิพากษานี้ที่ 307/2460 "ในคดีอาญา อัยการควรเลือกฟ้องแต่จำเลยผู้ที่มีหลักฐานว่าได้กระทำความผิด ถ้าไปฟ้องผู้ที่มีมลทินแต่เล็กน้อยซึ่งสมควรจะปลีกลงโทษได้ มาเป็นจำเลยด้วยแล้วกลับทำให้คดีมีแต่ใบฟ้อง โดยหาพยานหลักฐานมิได้" (ดูคำพิพากษานี้ที่ 1054/2466, 532/2469, 913 - 915/2474, 140/2470)

ข้อเสีย ของการฟ้องคดีดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดที่รกรงรกศาลทำให้เสียค่าใช้จ่ายรัฐในการพิจารณาพิพากษาคดี เสียเวลาทุกฝ่ายทั้งที่คดีดังกล่าวโอกาสที่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยมีน้อยมาก และคดีที่มีหลักฐานเบาบาง เช่นนี้ เมื่อฟ้องไปแล้วการนำพยานหลักฐาน

ต่าง ๆ มาสืบในศาลก็กระทำได้เพียงผิวเผิน และอาจทำให้บุคคลทั่วไปที่อยู่ในห้องพิจารณาคดีเห็นอัยการเป็นผู้ที่อื่น ดังนั้น จะเอาชนะคดีให้ไปบางครั้งเมื่อไม่สามารถสืบพยานได้ ใกล้เคียงกับเรื่องฟ้องก็ทำให้กลายเป็นเรื่องตลก

มาตรการบังคับแบบเหวี่ยงแหโดยฟ้องไว้อ่อน ทำให้ผลของการกลั่นกรองมูลคดีในปัจจุบันนี้ ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะทำให้มีผู้บริสุทธิ์ถูกฟ้องและเป็นจำเลย ทำให้เสียสิทธิเสรีภาพไปโดยไม่จำเป็น อาจกล่าวได้ว่าการบังคับแบบเหวี่ยงแหนั้นมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการบังคับคดีของคนที่เกิดขึ้นในภายหลัง ป้องกันตนเองจากการครหาของผู้อื่นว่าทุจริต อาจเกิดจากขาดการเอาใจใส่เท่าที่ควร รวมทั้งขาดความมั่นใจในการบังคับคดีเนื่องจากการบังคับคดีของพนักงานอัยการคนเดียว

ข. การสั่งไม่ฟ้อง

สิ่งที่ยังเป็นข้อโต้แย้งอยู่ในปัจจุบันก็คือ การสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการนั้น อัยการมีหลักอย่างไรในการสั่งไม่ฟ้อง ทั้งนี้เพราะมาตรา 143 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้เพียงสั้น ๆ "ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง" และ "ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้องให้ออกคำสั่งฟ้อง"

เรื่องนี้จำเป็นต้องพิจารณาหลักการฟ้องคดีอาญานั้นเป็นหลักสำคัญว่ามีอยู่อย่างไร

การฟ้องคดีอาญาตามหลักสำคัญมีอยู่ 2 หลักใหญ่ คือ การฟ้องคดีตามหลักดุลพินิจ (Opportunity principle) และการฟ้องคดีตามกฎหมาย (Legality principle)

การฟ้องคดีตามหลักดุลพินิจมีหลักการโดยย่อว่า เมื่ออัยการพิจารณาพยานหลักฐานการสอบสวนแล้ว มีเหตุควรเชื่อว่า ผู้ต้องหากระทำความผิด เมื่อคำนึงถึงผลประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากการฟ้องคดี และคำนึงถึงผลร้ายที่เกิดแก่ผู้ทำผิด เนื่องจากการฟ้องคดีนั้นแล้ว ไม่ได้มีส่วนกับการกระทำความผิดของเขารวมทั้งเหตุผลอื่น ๆ ที่สมควร อัยการก็อาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้เสมอ และเมื่อฟ้องคดีไปแล้วหากมีเหตุผลสมควรก็อาจยุติคดีได้ด้วย การถอนฟ้อง

มีหลักการฟ้องคดีอีกประการหนึ่งซึ่งตรงข้ามกันนั้น ก็คือหลักการฟ้องตามกฎหมาย ซึ่งมีหลักการโดยย่อว่าเมื่ออัยการพิจารณาพยานหลักฐานสอบสวนแล้วมีเหตุผลเชื่อว่าผู้ต้องหา กระทำผิด

อัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเสมอและเมื่อฟ้องแล้ว จะยุติคดีด้วยการ ถอนฟ้องไม่ได้

สำหรับประเทศไทยได้ใช้หลักการฟ้องตามดุลพินิจมาช้านานแล้ว ดังปรากฏใน พระราชบัญญัติความมีโทษสำหรับใช้ไปกลางก่อน ร.ศ. 115 ซึ่งนำหลักมาจากอังกฤษ และในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 หมวดที่ 9 ว่าด้วยอัยการมาตรา 35 ข้อ 7 บัญญัติว่า "อัยการมีอำนาจที่จะถอนฟ้องคดีที่อัยการเป็นโจทก์หรือจะไม่ฟ้องคดีที่ศาลได้ส่ง ให้ฟ้องก็ได้" และกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ 53 ลงวันที่ 19 มิถุนายน ร.ศ. 125 "ให้อัยการมีอำนาจไม่ฟ้องรวมถึงคดีที่อัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้อง เพราะเหตุอื่นนั้นด้วย แต่ อำนาจนี้ควรระมัดระวังใช้ด้วยความระมัดระวังอย่าให้ผิดเพี้ยน"

นอกจากนี้ กรมอัยการก็เคยยื่นยันหลักการฟ้องตามดุลพินิจนี้อีกเมื่อมีการประชุม ข้าราชการประจำจังหวัดปี 2479 เรื่องที่ 29

เมื่อใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว การฟ้องก็ยังใช้หลักการฟ้องตาม ดุลพินิจเช่นเดิม แต่ในทางปฏิบัติมีใช้กันอยู่น้อยครั้ง เช่น การสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเพื่อกันไว้ เป็นพยาน การสั่งไม่ฟ้องราษฎรที่ยากจนและบุกรุกเข้าไปทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติโดยถือเป็น นโยบายรัฐบาลเท่านั้น ¹

¹ หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ควณมากที่ สร 0203/4380 ลงวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2518 เรื่องราษฎรเข้าทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติ และบันทึกกระทรวงมหาดไทยที่ มท 0608/816 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2518 เรื่องราษฎรเข้าทำกินในที่ป่าสงวนแห่งชาติ

เมื่ออัยการเป็นผู้นำคดีมาสู่ศาล เป็นผู้นำพยานหลักฐานทั้งหมดมาแสดงว่าจำเลย
ได้กระทำผิดจริงหรือไม่ และเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะควรถำเนินคดีไปจนถึงที่สุดหรือไม่เพียงใด

จึงน่าสังเกตว่า แนวทางที่อัยการได้เคยปฏิบัติกันมาในคดีที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหา
กระทำผิดฐานหนึ่ง เช่น ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา แต่ขอเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนได้ความ
ว่ากระทำโดยป้องกันเกินกว่าเหตุ หรือกระทำด้วยความจำเป็นเกินกว่าเหตุ หรือโดยบันดาล
โทสะ ฯลฯ ซึ่งเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาในที่ประชุมทางวิชาการของกรมอัยการมีมติให้ฟ้องฐาน
ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ส่วนจะเป็นป้องกันเกินกว่าเหตุหรือโดยบันดาลโทสะ ฯลฯ หรือไม่
ให้เป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องนำสืบต่อสู้คดีเอาเอง ¹

ในกรณีนี้ อัยการควรจะต้องฟ้องผู้ต้องหาตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน
ดังกล่าว หรือควรจะต้องฟ้องผู้ต้องหาฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาซึ่งมีโทษหนัก มีผู้วิจารณ์ว่าการที่
ประชุมลงมติวางแนวปฏิบัติไว้เช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดผลร้ายแก่จำเลย เพราะถ้าหากฟ้องว่า
ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา จำเลยให้การรับสารภาพโดยขาดความรู้ทางกฎหมาย จำเลยไม่มีทนาย
(จำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายให้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173
แต่จำเลยอาจไม่ต้องการมีทนายก็ได้) หรือจำเลยมีทนายอาจไม่สามารถนำสืบพยานหลักฐาน
ลบล้างพยานโจทก์ก็ได้ ข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยกระทำโดยป้องกันเกินกว่าเหตุ หรือบันดาล
โทสะ ฯลฯ ก็ย่อมไม่ปรากฏให้ศาลทราบ และศาลอาจลงโทษจำเลยฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา
ซึ่งมีโทษสูงกว่ากันมาก ² นอกจากนี้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่จำเลยและศาล
อาจใช้ประกอบดุลพินิจในการวางระทัณฑ์โทษจำเลยก็ไม่นิยมกล่าวลงไปในท้ายฟ้อง เช่น
ประวัติความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต ฯลฯ คง
ปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของจำเลยจะต้องนำสืบเอาเอง

¹ กุลพล พลวัน, ลักษณะทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,
เอกสารทางวิชาการ (เผยแพร่โดย คณะทำงานการประชาสัมพันธ์ กรมอัยการ) หน้า 38-39.

² เรื่องเดียวกัน.

ทางปฏิบัติอัยการจะกล่าวในท้ายฟ้องเฉพาะข้อเท็จจริงที่อาจทำให้จำเลยได้รับโทษหนักขึ้นเท่านั้น เช่น ความร้ายแรงของสภาพความผิด ประวัติการกระทำผิดของจำเลย ฯลฯ

ปัญหาในการไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง ตามมาตรา 2 (12) หมายความว่าถึง กระบวนไต่สวนของศาล เพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยตองหา

การไต่สวนมูลฟ้อง เป็นการกระทำโดยศาลภายหลังที่โจทก์ยื่นฟ้องแล้วก่อนที่ศาลจะรับฟ้องไว้พิจารณา เพื่อจะทราบว่าคดีที่ฟ้องนั้นมีมูลมีค่าที่จะเป็นความผิดอาญาได้หรือไม่ ถ้ามีมูลก็รับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป ถ้าไม่มีมูลก็ไม่รับฟ้องไว้พิจารณา ทั้งนี้เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาเองได้ ถ้าศาลรับฟ้องไว้พิจารณาทุกเรื่องก็จะมีคดีไปสู่ศาลมากมายทั้งที่เป็นความผิดและไม่เป็นความผิดทางอาญา ราษฎรที่ถูกฟ้อง จะได้รับความเดือดร้อนต้องเสียเวลาไปศาล เสียเงินจ้างทนายผู้คดีต้องประกันตัว ถ้าไม่มีประกันก็ต้องถูกขังจึงต้องไต่สวนมูลฟ้อง เป็นการกลั่นกรองคดีที่จะไปสู่การพิจารณาคดีของศาลเสียชั้นหนึ่งก่อน

คดีที่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 162 บัญญัติว่า "ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้วให้ศาลจัดการสั่ง ต่อไปนี้"

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ภาคต้นนี้พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยในข้อหาอย่างเดียวกันแล้วให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

จะเห็นได้ว่า การไต่สวนมูลฟ้อง จะต้องกระทำโดยศาลและทำตอนเริ่มแรกก่อนที่จะประทับฟ้องเท่านั้น เพราะต้องการทราบถึงมูลคดีว่าพอที่จะรับไว้พิจารณาหรือไม่ การไต่สวนก็เพื่อจะให้รู้วาทคดีมีเรื่องราวกันจริง ๆ ไม่ใช่แถลงฟ้องกันเล่น ๆ หรือใช้ศาลเป็นเครื่องมือเพื่อกันแถลงอีกฝ่ายหนึ่ง

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้อง จะต้องไต่สวนก่อนเสมอไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรืออาญาแผ่นดิน การที่ไต่สวนก่อนทุกคดีนี้ก็เพราะมีความจำเป็นเนื่องจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้นราษฎรฟ้องคดีโดยไม่มี การสอบสวน เพราะฉะนั้นตอนแรกยื่นฟ้องจึงไม่รู้วาทคดีที่นำมาฟ้องนั้นจริงเท็จประการใด แต่ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น มาตรา 120 บังคับไว้ว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ฉะนั้นคดีของพนักงานอัยการโจทก์จึงได้มีการสอบสวนมาแล้วทั้งสิ้น ถ้าเห็นวาทคดีมีหลักฐานเพียงพอพนักงานสอบสวนจึงเห็นควรสั่งฟ้องแล้วส่งสำนวนให้อัยการ ๆ ตรวจสอบสำนวนอีกครั้งหนึ่งเห็นว่ามีหลักฐานมั่นคงแล้วจึงสั่งฟ้อง ซึ่งน่าเชื่อถือได้ว่าวาทคดีมีมูลอันแตกต่างกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ โจทก์เพียงแต่เขียนฟ้องมายื่นต่อศาลเท่านั้น ไม่มีการกลั่นกรองกันมาก่อน เพราะฉะนั้นการไต่สวนมูลฟ้องจึงเท่ากับเป็นการกลั่นกรองมูลคดีเสมอกับการสอบสวนในคดีอัยการเป็นโจทก์ ศาลที่ทำการไต่สวนเทียบได้กับพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ถ้าเห็นว่ามีมูลจึงประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป (เท่ากับเห็นควรสั่งฟ้อง) ถ้าเห็นวาทคดีไม่มีมูลก็ยกฟ้องโจทก์ (เท่ากับเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง)

แต่อย่างไรก็ตามศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่าถ้าตามคำบรรยายฟ้องการกระทำของจำเลยไม่อาจเป็นความผิดได้ ศาลก็ยกฟ้องได้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องเพื่อฟังข้อเท็จจริงต่อไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 1569/2517, 1620/2513, 1277/2521, 1733/2521)

วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง

ขั้นตอนของการสืบพยานในเบื้องต้นของการไต่สวน จะเป็นหน้าที่ของโจทก์จะซักถามสิ่งสำคัญ ๆ ซึ่งคาดหมายจะมีขึ้นโดยการพิสูจน์ แต่อย่างไรก็ตามเขาจะไม่อ้างพยานซึ่งไม่อาจจะรับฟังได้ หรือพยานซึ่งไม่มีความหมายที่จะพิสูจน์ได้ หรือพยานที่อาจก่อให้เกิดความอยุติธรรมใน

การพิจารณาคดี ซึ่งเราสามารถที่จะกำหนดขอบเขตได้ว่า ศาลมีความเห็นอย่างไร

การเสนอพยานของโจทก์ในชั้นไต่สวน ในบางครั้งการเสนอคำร้องอาจถูกจำกัดลงบ้าง ถ้าคำร้องขอเป็นที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือพยานนั้นเป็นบุคคลไร้ความสามารถ คุกคามอีกฝ่ายสามารถโต้แย้งได้

การไต่สวนมูลฟ้องของศาลก็มีหลักทำนอง เกี่ยวกับการสอบสวน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171) คือนอกจากจะพิจารณาจากพยานหลักฐานที่โจทก์นำมาสืบแล้ว หากปรากฏในการสืบพยานของโจทก์ หรือจากการซักค้านของจำเลยรวมทั้งกรณีที่ศาลเห็นเองว่ามีพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่โจทก์มิได้นำมาแสดง และศาลเห็นว่าถ้านำมาประกอบการพิจารณาของศาล จะทำให้การวินิจฉัยเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ศาลย่อมมีอำนาจเรียกหรือสั่งให้ส่งพยานหลักฐานดังกล่าวได้ โจทก์จะคัดค้านว่าศาลไม่มีอำนาจเรียกหรือสั่งให้ส่ง เพราะไม่ใช่พยานที่โจทก์ประสงค์จะนำสืบและเป็นพยานของจำเลยยอมไม่ได้

ในทางปฏิบัติศาลไม่นิยม เรียกหรือสั่งให้ส่งพยานหลักฐานดังกล่าวมาประกอบการใช้ดุลพินิจเท่าใด จะเห็นได้จากการไต่สวนมูลฟ้องนั้นดูเหมือนศาลจะไต่สวนมูลฟ้องพยานเพียงปากสองปากเป็นพิธีก็เพียงพอแล้ว ทำให้การไต่สวนมูลฟ้องไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด

การกลั่นกรองในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้น ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 114/2528 วางหลักเป็นแนวทางไว้ว่า ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องโจทก์ต้องยื่นบัญชีระบุพยาน เพื่อทำให้พยานหลักฐานที่นำสืบเหล่านั้นรับฟังได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 114/2528 ตัดสินไว้ดังนี้ "ในการยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะต้องนำบัญชีระบุพยานต่อศาลมาใช้บังคับ โดยต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติ มาตรา 87 (2), 88 และ 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อโจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาล ไม่วาก่อนศาลไต่สวนหรือหลังจากศาลไต่สวนพยานโจทก์ จึงต้องห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15"

ได้มีผู้วิจารณ์ว่ามีข้อบกพร่องที่อาจหยิบยกขึ้นพิจารณาได้ดังนี้¹

(ก) คำพิพากษามีภาณบัณที่กล่าวเกินเลยไปว่าให้นำมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในคดีอาญาด้วย ซึ่งข้อนี้คงไม่อาจเป็นเช่นนั้นได้เพราะเป็นหลักที่มั่นคงมาโดยตลอดแล้วว่า การที่ดูความฝ่ายที่จะอ้างเอกสารเป็นพยานจะต้องส่งสำเนาเอกสารให้แก่ศาลและดูความฝ่ายตรงข้ามก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่า 3 วันตามมาตรา 90 นั้นเป็นเรื่องในคดีแพ่งเท่านั้นหาอาจนำมาอนุโลมใช้กับคดีอาญาได้ไม่ ทั้งนี้เพราะมีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 240 ระบุไว้โดยเฉพาะแล้วว่า "เมื่อมีเอกสารใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นศาล ให้อ่านหรือส่งใหญ่ความตรวจดูความฝ่ายใดต้องการสำเนา ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่อ้างนั้นส่งสำเนาแก่อีกฝ่ายหนึ่งตามที่เห็นสมควร" (ดูคำพิพากษากฎีกาที่ 621/2524, 2284/2522, 1068/2496 และ 896/2481)

(ข) การที่คำพิพากษามีภาณบัณที่กล่าวในทำนองว่า ". . . คดีนี้โจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลเลย ไม่ว่าก่อนศาลไต่สวนหรือหลังจากศาลไต่สวนพยานโจทก์ จึงต้องห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐาน . . ." เป็นการให้แนวทางการใช้ดุลพินิจที่มีข้อบกพร่องเหตุผล เพราะหากกล่าวโดยปริยายว่า โจทก์ได้ยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาล แม้จะยื่นหลังจากเสร็จการสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว ศาลก็อาจต้องรับฟังพยานหลักฐานโจทก์ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นย่อมจะก่อให้เกิดผลประหลาดและขัดต่อสามัญสำนึกขึ้นได้ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

(ค) การใช้ดุลพินิจไม่ใช่อำนาจตามมาตรา 87 (2) รับฟังพยานหลักฐานของโจทก์ในคดีนี้ เป็นการใช้ดุลพินิจที่ขัดต่อความรู้สึกเป็นธรรม (Sense of Justice) ของคนทั่วไป และขัดต่อแนวความคิดทางกฎหมายวิธีพิจารณาความสมัยใหม่ ที่มีให้ถือเอาความผิดพลาดทางวิธีพิจารณา (Technical Slip) ที่มีได้ทำให้ดูความฝ่ายใดเสียเปรียบ และมีได้ทำความเสียหายให้แก่ระบบกฎหมายหรือบุคคลอื่นใด มาเป็นเหตุพิพากษาให้ดูความที่พลังผลอนั้นต้องแพคดี ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่าศาลเองได้ยอมให้โจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบจนเสร็จสิ้นหมดแล้ว ทั้งจำเลยก็มีได้โต้แย้งคัดค้านหรือแสดงให้เห็นว่าต้องเสียเปรียบ

¹ จรัญ ภักดีธนากุล, "ฎีกาวิเคราะห์," ตุลพาห เล่ม 5, 32 (2528), หน้า 138-139.

อย่างใดแต่แล้วศาลกลับมาวินิจฉัยว่าเพราะโจทก์มิได้ยื่นบัญชีระบุพยาน พยานหลักฐานที่นำ
 สืบมาทั้งหมดจึงรับฟังไม่ได้ เท่ากับโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานมาสืบให้เห็นว่าคดีมีมูล จึงพิพากษา
 ยกฟ้อง โจทก์ ทำไมคำว่า "เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม" จึงถูกใช้ไปในทิศทางเช่นนั้น
 ถ้าเพียงแต่เปลี่ยนข้อเท็จจริงในคดีนี้ เป็นว่าโจทก์จะขอนำพยานหลักฐานเข้าสืบในวันนัดไต่สวน
 โดยไม่ยอมยื่นบัญชีระบุพยานในวันนั้น แม้ศาลจะเตือนแล้วว่าให้ยื่นบัญชีระบุพยานเสียก่อนจึงจะ
 ไต่สวนให้ โจทก์ก็ยังยื่นกรณที่จะขอนำสืบโดยไม่ยอมยื่นบัญชีระบุพยานก่อน เช่นนี้จึงไม่มีผู้ใด
 กล้าแม้แต่จะสงสัย หากศาลจะสั่งตัดพยานโจทก์และพิพากษายกฟ้องเพราะโจทก์ไม่มีพยาน
 หลักฐานมาสืบ

การนำสืบพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 512/2524 ตัดสินไว้
 ดังนี้ "คำว่าคดีไม่มีมูล ให้ยกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
 167 นั้นมิได้หมายความว่า ศาลจะฟังพยานหลักฐานจากการไต่สวนมูลฟ้องอย่างเดียว
 กรณีที่โจทก์ไม่สามารถนำพยานมาไต่สวนเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหากฎีคือได้ว่า
 คดีโจทก์ไม่มีมูลตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าว เช่นเดียวกัน

อนึ่งมีคำพิพากษาฎีกาที่ 604/2492 ตัดสินไว้ดังนี้ "โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุก
 ศาลนัดไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์ได้แถลงต่อศาลว่า ขอให้ศาลถือเอาคำพยานในสำนวนคดีแพ่ง
 เป็นส่วนหนึ่งของการไต่สวนในคดีอาญานี้ และโจทก์ไม่ตั้งใจขอให้ศาลไต่สวนพยานอื่นอีก
 ดังนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการไต่สวนมูลฟ้องตามมาตรา 165 จำเลยจะมาฟังการไต่สวน
 มูลฟ้องหรือไม่ก็ตาม จะมีหมายเพื่อชักค้นพยานโจทก์ก็ได้ คำพยานในสำนวนคดีแพ่ง
 แม้จะเกี่ยวเนื่องกัน แต่ก็เป็นคดีต่างสำนวนวิธีพิจารณาก็ต่างกัน จำเลยอาจมิได้เตรียมหรือ
 ใช้สิทธิอย่างคดีอาญาที่ถูกต้องไต่สวนซึ่งอาจเสียความยุติธรรม ทั้งไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้กระทำ
 ดังนี้ ฉะนั้นโจทก์จะอ้างแต่พยานบุคคลในสำนวนคดีแพ่งมาใช้ยื่นจำเลยแทนพยานบุคคลที่มาเบิก
 ความในการไต่สวนคดีอาญาหาได้ไม่ เพราะไม่ชอบด้วยวิธีการไต่สวนคดีอาญาที่โจทก์กระทำ
 มาจึง เป็นการไร้ผลถือว่าคดีของ โจทก์ไม่มีมูลให้ยกฟ้อง"

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 604/2492 ทำให้ในทางปฏิบัติของศาลการไต่สวนมูลฟ้อง จำเป็นต้องมีการสืบพยานบุคคลทุกคดีเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะได้มีโอกาสซักถาม ซักค้านพยานของฝ่ายโจทก์หรือทำการคัดค้านมูลคดีได้อย่างเต็มที่ เพราะจะมีผลถึงความบริสุทธิ์ และได้รับอิสรภาพ

เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถึงการสืบพยานบุคคล ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว จะเห็นได้ว่าในเรื่องนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าในแต่ละคดีจำเป็นต้องนำสืบพยานบุคคล และผลของการไม่นำสืบพยานบุคคลจะมีผลเช่นไรก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง มีแต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 บัญญัติไว้ดังนี้ "ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าใดกระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องสืบหลังจำเลยให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบจำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มาแต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิได้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น"

การไต่สวนมูลฟ้องนี้เป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ ดังนั้นจำเลยจึงไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่จำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายมาช่วยเหลือ ในการซักค้านพยานโจทก์ได้ กล่าวคือจำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายมาให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มาแต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้แต่จำเลยไม่มีสิทธินำ

พยานมาสีบ ทางแกก็คือในการชกค้ำจนจำเลยอาจส่ง เอกสาร เข้าประกอบคำพยานโจทก์ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการนำพยานเข้าสีบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 993/2499, 759/2508) แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่แล้ว จำเลยมักไม่ค่อยทำเช่นนี้เพราะไม่ต้องการให้ฝ่ายโจทก์ทราบถึง พยานหลักฐานของตนมากนักในชั้นนี้ เนื่องจากมีในบางคดีที่ศาลไม่ค่อยให้ความสนใจประกอบ ดุลพินิจในการยกฟ้อง เพราะถือหลักรับฟ้องไว้ก่อนจะมีมูลหรือไม่ค่อยไปพิจารณาในชั้นพิจารณาของ ศาลทำให้ส่งผลไปยังคดีอื่นเกรงจะเป็นคั่ง เช่นคดีนี้ จำเลยจึงเห็นว่าค่อยไปอ้างในชั้นพิจารณา ก็ได้ จึงเป็นเหตุข้อหนึ่งในหลายประการที่ทำให้การกลั่นกรองของศาลถูกมองดูว่าควรปรับปรุง ให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ถ้าพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรค 2 แล้ว จะเห็นได้ว่าห้ามจำเลยนำพยานเข้าสีบนั้น น่าจะหมายความรวมทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ห้ามนำสีบทั้งสิ้นและมีผลให้ศาลไม่รับฟังคำพยานเหล่านั้น แต่ถ้าพิจารณาคำพิพากษาฎีกาที่ 993/2499 และ 759/2508 ประกอบแล้วจะเห็นได้ว่าการที่จำเลยส่งพยานเอกสารเข้าประกอบคำพยานโจทก์นั้นทำได้ ไม่ถือเป็นการนำพยานเข้าสีบ ดังนั้นจะตีความคำพิพากษาฎีกาที่ 993/2499 และ 759/2508 ขยายไปถึงพยานวัตถุ ได้หรือไม่เพียงใด กล่าวคือในการชกค้ำพยานโจทก์จำเลยจะมีอำนาจนำพยานวัตถุเข้า ประกอบคำพยานโจทก์ได้หรือไม่ในเมื่อไม่มีกฎหมายและคำพิพากษาฎีกากล่าวไว้

ในความเห็นของผู้เขียน เห็นว่าน่าจะทำได้เช่นเดียวกับพยานเอกสาร กล่าวคือ ในการชกค้ำพยานโจทก์ของจำเลย จำเลยมีอำนาจนำพยานวัตถุเข้าประกอบคำพยานโจทก์ได้

การสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 เมื่อโจทก์สืบพยานแล้ว ศาลจะพิจารณาตรวจสำนวน ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูล ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปถ้ามี ข้อหาหลายกระทงมีมูลบ้าง ศาลจะประทับฟ้องเฉพาะกระทงที่มีมูล ถ้ากระทงที่ไม่มีมูลศาลจะ พิพากษายกฟ้อง ถ้าศาลเห็นว่าข้อกฎหมายที่จะยกฟ้องได้ ก็ยกฟ้องไปเลย เช่น คดีโจทก์ ฆาตกรรมหรือฟ้องซ้ำเป็นการตรวจมูลคดีทางกฎหมาย

ถ้าศาลสั่งว่าคดีมีมูล คำสั่งศาลนั้นเป็นเด็ดขาด โจทก์จำเลยอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ คำสั่งมีมูลนี้อาจเป็นคำสั่งในชั้นอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก็ได้

คำสั่งคดีมีมูลนั้น ผู้ถูกฟ้องจะต้องตกเป็นจำเลยทันทีต้องมีประกันตัว หาพนายแก่ ค้างเสียเงิน เสียเวลาและจิตใจทั้ง ๆ ที่คดีเหล่านั้นบางที่พนักงานสอบสวนและอัยการกลับ กรองมาแล้วว่าไม่มีมูล ผู้สุจริตอาจถูกฟ้องโดยกลับแกล้ง บีบบังคับโดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าการสั่งคดีมีมูลควรมีความหมายมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ถ้าศาลสั่งว่าคดีไม่มีมูล โจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ ตามบทบัญญัติว่าด้วยการ อุทธรณ์ฎีกา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 170) เช่น ศาลชั้นต้น ใต้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลพิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ได้ ถ้าศาลอุทธรณ์ยกฟ้องอีก ตามปกติโจทก์ฎีกาได้ เว้นแต่ปัญหาข้อเท็จจริง ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษายืนต้องห้ามมิให้โจทก์ ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220 (คำพิพากษา ฎีกาที่ 2773/2525) แต่สำหรับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เนื่องจากศาลยังมีได้ประทับฟ้องราษฎร ที่ถูกฟ้องนั้นยังไม่มีฐานะเป็นจำเลยยอมอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1294/2509, 1751/2511)

คำพิพากษาที่ไต่สวนฟ้อง เพราะคดีไม่มีมูลนี้อาจทำเป็นรูปคำพิพากษาหรือคำสั่ง เช่นคดีนี้ และต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 186 เฉพาะอย่างยิ่งคือ ต้องมีข้อเท็จจริง ซึ่งพิจารณาได้ความและเหตุผลในการตัดสิน ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่การ ที่มีข้อสำคัญดังกล่าว มากน้อยเพียงใดยอมแล้วแต่รูปคดีเป็นเรื่อง ๆ คดีนี้อยู่ในชั้นใต้สวน เพื่อวินิจฉัยมูลคดีที่โจทก์ฟ้องคำสั่งจึงอาจมีเหตุผลและข้อเท็จจริงตามควรแก่รูปคดีชั้นใต้สวน มูลฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 243/2511)

มีบางคดีที่ศาลพิพากษาว่าคดีไม่มีมูล โดยไม่ผ่านการใต้สวนอย่างที่ควรจะเป็นแม้ โจทก์จะมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาได้ ก็เป็นการขาดความรับผิดชอบเท่าที่ควร และทำให้คดีล่าช้าโดยไม่สมควรด้วย

